

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему «Управління фінансовою стійкістю АТ «Ощадбанк»
в системі фінансової безпеки банку»

Виконав: студент 2 курсу групи 8.0730-уб-з
спеціальності 073 Менеджмент, освітня програма
управління фінансово-економічною безпекою

А.О. Ткачов

Керівник к.е.н., доцент Лепьохін О.В.

Рецензент д.е.н., професор Череп А.В.

Запоріжжя – 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Освітній рівень магістр
Спеціальність 073 Менеджмент
Освітня програма управління фінансово-економічною безпекою

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

« ____ » _____ 2022 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Ткачову Артуру Олександровичу

1. Тема роботи: «Управління фінансовою стійкістю АТ «Ощадбанк» в системі фінансової безпеки банку»

керівник роботи: Лепьохін Олександр Васильович, к.е.н., доцент
затверджені наказом ЗНУ від 09 червня 2022 р. № 641-с.

2. Строк подання студентом роботи: 14 листопада 2022 р.

3. Вихідні дані до роботи: дані фінансової звітності та внутрішні нормативні документи АТ «Ощадбанк», нормативні та законодавчі акти, офіційні матеріали Національного банку України, а також монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): розглянути теоретичну сутність фінансової стійкості банку; дослідити та систематизувати основні методичні підходи до оцінювання рівня фінансової стійкості банку; дослідити особливості управління фінансовою стійкістю банку; розглянути організаційно-економічні аспекти діяльності банку АТ «Ощадбанк»; здійснити оцінювання показників діяльності банку АТ «Ощадбанк»; запропонувати заходи щодо удосконалення системи управління фінансовою стійкістю банку АТ «Ощадбанк».

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 13 рис., 23 табл.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Лепьохін О.В., доцент	8.08.2022 р.	8.08.2022 р.
2	Лепьохін О.В., доцент	13.09.2022 р.	13.09.2022 р.
3	Лепьохін О.В., доцент	04.10.2022 р.	04.10.2022 р.

7. Дата видачі завдання: 09 червня 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	20.06.2022 р. – 30.07.2022 р.	виконано
.	Виконання вступу	1.08.2022 р. – 07.08.2022 р.	виконано
.	Виконання розділу 1	08.08.2022 р. – 12.09.2022 р.	виконано
.	Виконання розділу 2	13.09.2022 р. – 3.10.2022 р.	виконано
.	Виконання розділу 3	4.10.2022 р. – 17.10.2022 р.	виконано
.	Формулювання висновків	18.10.2022 р. – 1.11.2022 р.	виконано
.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	1.11.2022 р. – 13.11.2022 р.	виконано
.	Подання роботи на кафедру	14.11.2022 р.	виконано

Студент _____ А.О. Ткачов
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ О.В. Лепьохін
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.В. Лепьохін
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 104 с., 13 рис., 23 табл., 70 джерел, 2 додатки

Об'єктом дослідження є процеси управління фінансовою стійкістю банку АТ «Ощадбанк».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів формування системи управління фінансовою стійкістю банку.

Метою роботи є оцінювання ефективності управління фінансовою стійкістю банку в сучасних умовах.

Завдання: 1) аналіз літературних джерел щодо питань сутності та особливостей управління фінансовою стійкістю; 2) оцінка діяльності банківської установи АТ «Ощадбанк»; 3) оцінка рівня фінансової стійкості АТ «Ощадбанк»; 4) розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю АТ «Ощадбанк».

Методи досліджень: систематизація та узагальнення, системного аналізу, методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, метод групувань, графічний.

Одержані результати та їх новизна: 1) удосконалено методичне забезпечення оцінювання рівня фінансової стійкості банку; 2) сформовано основні напрями забезпечення стійкості банківських установ з урахуванням результатів стрес-тестування.

Практичне значення одержаних результатів. Пропозиції щодо оцінювання та ефективного управління фінансовою стійкістю можуть бути використані в діяльності банківських установ.

ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, ЛІКВІДНІСТЬ, СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ, ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ

SUMMARY

Qualifying work: 104 p., 13 fig., 23 tab., 70 annex, 2 references.

The object of the study is the processes of managing the financial stability of the bank JSC «Oschadbank».

The subject of the study is a set of theoretical, methodical and practical aspects of the formation of the bank's financial stability management system.

The purpose of the work is to evaluate the effectiveness of managing the bank's financial stability in modern conditions.

Tasks: 1) analysis of literary sources on issues of essence and features of financial stability management; 2) assessment of the banking institution JSC «Oschadbank»; 3) assessment of the level of financial stability of JSC «Oschadbank»; 4) development of recommendations for increasing the efficiency of financial stability management of JSC «Oschadbank».

Research methods: systematization and generalization (when studying the essence of the concept of «financial stability»); system analysis (when determining the elements of the bank's financial stability management system); methods of analysis and synthesis, induction and deduction, grouping method, graphic.

The information base of the research was the current normative and legislative acts that regulate banking activities, official materials of the National Bank of Ukraine, the work of domestic and foreign scientists, which highlighted the problems of managing the financial stability of the bank, articles in periodicals, the bank's official website, internal regulatory documents and financial reporting JSC «Oschadbank».

The obtained results and their novelty: 1) methodical support for assessing the level of financial stability of the bank has been improved; 2) the main areas of ensuring the stability of banking institutions have been formed, taking into account the results of stress testing.

Practical significance of the obtained results. The proposed practical

recommendations are aimed at increasing the efficiency of managing the bank's financial stability, which will improve the level of the bank's financial condition and management efficiency. The obtained results can be used by banks in improving financial stability management tools.

BUSINESS ACTIVITY, EFFICIENCY, LIQUIDITY, STRESS TESTING,
FINANCIAL SECURITY, FINANCIAL STABILITY

ЗМІСТ

ВСТУП	8
1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ	11
1.1 Сутність фінансової стійкості банку в системі фінансової безпеки.....	11
1.2 Особливості управління фінансовою стійкістю банку	20
1.3 Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості банку	28
Висновки до розділу 1	37
2 ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АТ «ОЩАДБАНК».....	39
2.1 Організаційно-економічна характеристика банку.....	39
2.2 Аналіз фінансових результатів діяльності банку.....	43
2.3 Аналіз ліквідності, фінансової стійкості та ділової активності банку	53
Висновки до розділу 2	70
3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ АТ «ОЩАДБАНК»	73
3.1 Формування методичного інструментарію оцінювання фінансової стійкості банку	73
3.2 Стрес-тестування в системі діагностики стійкості банківських установ..	83
Висновки до розділу 3	90
ВИСНОВКИ.....	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	98
ДОДАТКИ.....	105

ВСТУП

Сьогодні особливо є актуальними проблеми взаємодії банків із макроекономічним середовищем, коли воно є динамічним, волатильним, нестійким. Складові його постійно змінюються, причому різноспрямовано і різними темпами. Як правило, їх зміни важко піддаються прогнозуванню, а прогнози не завжди підтверджуються.

Зважаючи на посилення викликів банківській безпеці, дослідження сутності та особливостей управління фінансовою стійкістю банківської установи набуває важливого значення, оскільки зниження чи підвищення рівня фінансової стійкості, як поєднання та узагальнення показників фінансової діяльності, може призвести як до втрати рівня фінансової безпеки, так і забезпечити суттєві конкурентні переваги.

Стійкість банківських установ є не лише основою стабільності банківської системи, а й запорукою успіху економічних перетворень і макроекономічного розвитку.

Традиційні засоби забезпечення фінансової стійкості в складних економічних умовах є не досить продуктивними, відповідно постає питання пошуку нових альтернативних засобів нарощування її потенціалу, які б відповідали сучасним вимогам.

Проблемам управління фінансовою стійкістю банків та забезпечення її належного рівня присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених як: І. Васькович, В. Вовк, С. Вольська, О. Дзюблюк, Ж. Довгань, В. Коваленко, В. Кочетков, О. Крухмаль, А. Олійник, В. Салтинський та ін.

Однак недостатньо вирішеними залишаються питання зміцнення фінансової стійкості банків за допомогою новітніх інструментів фінансового менеджменту, засоби якого можуть бути ефективно використані для досягнення фінансових цілей банку, і в першу чергу забезпечення його стійкого функціонування.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є розвиток теоретичних положень та удосконалення методичних і практичних рекомендацій щодо управління фінансовою стійкістю банку.

Виходячи з цієї мети, було розроблено такі основні завдання дослідження:

- розглянуто теоретичну сутність фінансової стійкості банку;
- досліджено та систематизовано основні методичні підходи до оцінювання рівня фінансової стійкості банку;
- досліджено особливості управління фінансовою стійкістю банку;
- розглянуто організаційно-економічні аспекти діяльності банку АТ «Ощадбанк»;
- здійснено оцінювання показників діяльності банку АТ «Ощадбанк»;
- запропоновано заходи щодо удосконалення системи управління фінансовою стійкістю банку АТ «Ощадбанк».

Об'єктом дослідження є процеси управління фінансовою стійкістю банку АТ «Ощадбанк».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів формування системи управління фінансовою стійкістю банку.

Під час дослідження використовувалися наступні загальнонаукові методи: систематизація та узагальнення (при вивченні сутності поняття «фінансова стійкість»); системного аналізу (при визначенні елементів системи управління фінансовою стійкістю банку); методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, метод групувань, графічний.

Інформаційною базою дослідження виступали чинні нормативні та законодавчі акти, які регулюють банківську діяльність, офіційні матеріали Національного банку України, напрацювання вітчизняних та зарубіжних науковців, в яких висвітлені проблеми управління фінансовою стійкістю банку, статті у періодичних видання, офіційний сайт банку, внутрішні нормативні документи та фінансова звітність АТ «Ощадбанк».

Наукова новизна отриманих результатів визначається такими основними положеннями:

- удосконалено методичне забезпечення оцінювання рівня фінансової стійкості банку, яке передбачає визначення інтегрального показника з урахуванням ключових показників діяльності банку;
- набуло подальшого розвитку формування основних напрямів забезпечення стійкості банківських установ з урахуванням результатів стрес-тестування.

Запропоновані практичні рекомендації спрямовані на підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю банку, що дозволить покращити рівень фінансового стану та ефективності менеджменту банку. Одержані результати можуть бути використані банками при вдосконаленні інструментарію управління фінансовою стійкістю.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження надруковано у збірнику матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сталий розвиток економіки на засадах ресурсоефективності» (м. Запоріжжя, 15-16 грудня 2022 р.).

За результатами дослідження подано до друку статтю у збірник наукових праць «Нова економіка».

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

1.1 Сутність фінансової стійкості банку в системі фінансової безпеки

Безпека банків є частиною фінансової безпеки країни. Необхідно зазначити, що банківська система – це найважливіша складова фінансово-кредитної сфери держави. По суті саме стан банківського сектора визначає рівень фінансово-кредитної безпеки, а тому певною мірою і рівень фінансової безпеки держави. Тому питання фінансової безпеки банків в умовах нестабільності на фінансових ринках та світової пандемії COVID-19, яка суттєво вплинула на операційну діяльність банків, є одним із першочергових [64].

В умовах сьогодення, банківські установи здійснюють свою діяльність в умовах невизначеності, наявності загроз і небезпек, які є результатом умов сучасного розвитку. За умови неналежної організації системи безпеки підвищується негативний вплив факторів, як зовнішнього так і внутрішнього середовища, на фінансову безпеку банку. Як результат, погіршується фінансовий стан банку та зменшується довіра клієнтів до установи. Небезпечність та багатоаспектний характер цих загроз потребують системного та наукового підходу до вирішення питань фінансової безпеки банківської системи країни, безпеки фінансових установ. Створення дієвого механізму управління фінансовою безпекою банку дозволить забезпечити відповідний рівень ефективності прийняття управлінських рішень та створить умови для стабільного функціонування всієї банківської системи в цілому [13].

Зважаючи на посилення викликів банківській безпеці, дослідження сутності та особливостей управління фінансовою стійкістю банківської установи набуває важливого значення, оскільки зниження чи підвищення рівня фінансової стійкості, як поєднання та узагальнення показників фінансової

діяльності, може призвести як до втрати рівня фінансової безпеки, так і забезпечити суттєві конкурентні переваги. Для оцінювання рівня фінансової безпеки банку визначення його фінансової стійкості і надійності є першочерговим.

При цьому, фінансова стійкість є найважливішою складовою фінансової надійності, якісною характеристикою фінансового стану банку, котрий визначається достатністю, збалансованістю та оптимальним співвідношенням фінансових ресурсів і активів за умов підтримання на достатньому рівні ліквідності й платоспроможності, зростання прибутку та мінімізації ризиків і котрий здатний витримати непередбачені втрати і зберегти стан ефективного функціонування банку [24].

Слід зазначити, що традиційні засоби забезпечення фінансової стійкості в складних економічних умовах є не досить продуктивними, відповідно постає питання пошуку нових альтернативних засобів нарощування її потенціалу, які б відповідали сучасним вимогам.

На сьогодні, науковцями визначені ключові показники та критерії, способи і форми регулювання фінансової стійкості банківських установ, а також обґрунтоване її місце у фінансовому менеджменті та взаємозв'язок із фінансовою безпекою.

Разом із тим слід зауважити, що у вітчизняній економічній літературі відсутнє чітке визначення поняття фінансової стійкості, а це, в свою чергу, зумовлює потребу розробки дієвої методики її оцінювання, аналізу та прогнозування на перспективу з метою забезпечення ефективної діяльності банків.

Фінансову стійкість доволі часто ототожнюють з категоріями, які характеризують діяльність банку з різних аспектів: надійність, стабільність, фінансовий стан банку, ліквідність, платоспроможність, конкурентоспроможність, прибутковість. Проте, слід відзначити, що, між зазначеними характеристиками існують суттєві відмінності, які значним чином будуть впливати на формування стратегії та вибір інструментів її реалізації.

Дослідження сутності фінансової стійкості банку, дозволило виокремити декілька підходів до визначення фінансової стійкості.

Науковці В. Кочетков [34], та Р. Михайлюк [40], розглядають фінансову стійкість як можливість банку трансформувати ресурси та ефективно виконувати функції, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Таке визначення поняття «фінансова стійкість» передбачає врахування конкурентоспроможних позицій банку та його надійність, адже за умови фінансово стійкий банк в умовах конкуренції може підтримувати статус надійної фінансово-кредитної установи.

Близьке за змістом визначення фінансової стійкості комерційного банку наводять Н. Геселева, Н.Мельник та Ю. Клименко: фінансова стійкість – це стан рівноваги банку, який зберігається, незважаючи на вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, які мають дестабілізуючий вплив на його функціонування. Таке визначення фінансової стійкості банку, як правило, застосовують до технічних систем. До того ж воно настільки узагальнене, що не враховує специфіку ризикової діяльності комерційного банку на фінансовому ринку і його можна застосувати до фінансової стійкості будь-якого суб'єкта господарювання [14].

Науковці Л. Ключко [29] та В. Смоляк [57], розглядаючи фінансову стійкість банку, акцентують увагу на наборі певних фінансових показників у розрізі її складових, а саме: капітальна стійкість, ліквідність, ділова активність, прибутковість, тощо.

Погоджуємося, що фінансова стійкість банку потребує кількісного обґрунтування, а її сутність можна визначати за допомогою системи показників, при цьому необхідно враховувати важливі умови [37]:

- з метою досягнення об'єктивної оцінки різносторонньої діяльності банків перелік показників має бути оптимальним;
- система показників має бути формалізованою за єдиною обґрунтованою методикою, яка до цього часу відсутня.

При цьому, конфлікт між надійністю, ліквідністю та прибутковістю банку

можна вважати центральною проблемою, успішне розв'язання якої при раціональному розміщенні коштів банку забезпечить його фінансову стійкість.

Цілком справедливою у зв'язку з цим є позиція В. Біляєвої [5], яка вважає, що рівень фінансової стійкості визначають прибутковість банку та його здатність платити дивіденди за акціями. Проте, це положення є також дещо обмеженим, адже для забезпечення фінансової стійкості важливо, за рахунок яких джерел отриманий прибуток і на які потреби використовується банком. Для вітчизняних банків завжди існує небезпека порушити баланс між виплатою дивідендів і капіталізацією прибутку.

Науковцями В. Вітлінським та О. Пернарівським фінансова стійкість розглядається як відповідність (невідповідність) діяльності банку основним плановим (нормативним) узагальнюючим показникам [10].

Науковці В. Пантелєєв та С. Халява доводять, що фінансова стійкість – це своєрідне перевищення доходів над витратами [46]. Оскільки між прибутковістю та фінансовою стійкістю існує протилежний зв'язок, який проявляється у тому, що з метою підтримання рентабельності діяльності банки часто спрямовують кошти у високо ризикові проекти, що призводить до зниження рівня їх фінансової стійкості.

Для визначення характеру впливу прибутку на рівень фінансової стійкості банку необхідним є врахування не стільки розміру прибутку, а періодичності та джерел його отримання.

Б. Самородов також акцентує увагу на тому, що фінансова стійкість є своєрідним відображенням стійкого перевищення доходів над витратами та головним компонентом загальної стабільності, що відповідає такому станові фінансових ресурсів, їх розподілу та використанню, який задовольняє вимоги ринку та забезпечує розвиток будь-якого суб'єкта бізнесу, в тому числі і банку, на основі зростання прибутку (норми накопичення) та раціоналізації структури капіталу за умови збереження платоспроможності в умовах допустимого рівня ризику [55].

Деякі науковці ототожнюють фінансову стійкість зі стабільністю. Крім

того, набув поширення підхід, за якого фінансова стабільність банку розглядається як складова фінансової стійкості, що, зокрема, знаходимо у працях О. Крухмаль [35] та Л. Ключко [29].

Поняття фінансової стійкості є базовою передумовою забезпечення фінансової стабільності банківської установи.

Зокрема, у працях О. Барановського [3], О. Дзюблюка [19], Г. Карчевої [27], В. Коваленко [30], Л. Примостки [2], М. Хуторної [60], поняття фінансової стійкості та фінансової стабільності банку розглядаються як різнорівневі. При цьому фінансова стійкість ідентифікується як певна характеристика стану банку, що визначає його здатність протистояти фінансовим шокам на певний момент часу, а фінансова стабільність – це, відповідно, динамічна характеристика, яка характеризує здатність банку забезпечувати постійний, безперервний, ефективний розвиток, спираючись на сформований рівень фінансової стійкості.

Майже всі науковці категорію поняття «стійкість» і «стабільність» ототожнюють і вважають одними з найважливіших умов розвитку національних економік.

Національний банк України, як регулятор і фінансової безпеки банків в тому числі, визначає фінансову стабільність як стан фінансової системи, за якого вона здатна належно виконувати свої основні функції, такі як фінансове посередництво та здійснення платежів, а також протистояти кризовим явищам. Фінансова система вважається стабільною, якщо [8]:

- вона ефективно перерозподіляє ресурси від власників заощаджень до інвесторів;
- фінансові ризики ретельно оцінюються та адекватно управляються;
- фінансова система здатна абсорбувати шоки без значних негативних наслідків.

Стабільний банк завжди є фінансово стійким, але фінансово стійкий банк не завжди функціонує стабільно, оскільки параметри його діяльності, у тому числі здатність на постійній основі їх підтримувати, відносяться лише до

поточного часового інтервалу в короткостроковій перспективі [11].

Різниця між стійкістю та стабільністю полягає в часі протидіяти внутрішнім і зовнішнім факторам впливу та в змозі протягом різної тривалості часу повертатися у час рівноваги. Або, інакше кажучи, на відміну від стійкості, яка передбачає здатність системи протистояти силі, стабільність може бути трактована як незмінність тривалого збереження певного стану чи рівня [16].

Взаємозв'язок понять «фінансова стійкість» та «фінансова стабільність» наведено на рис. 1.1.

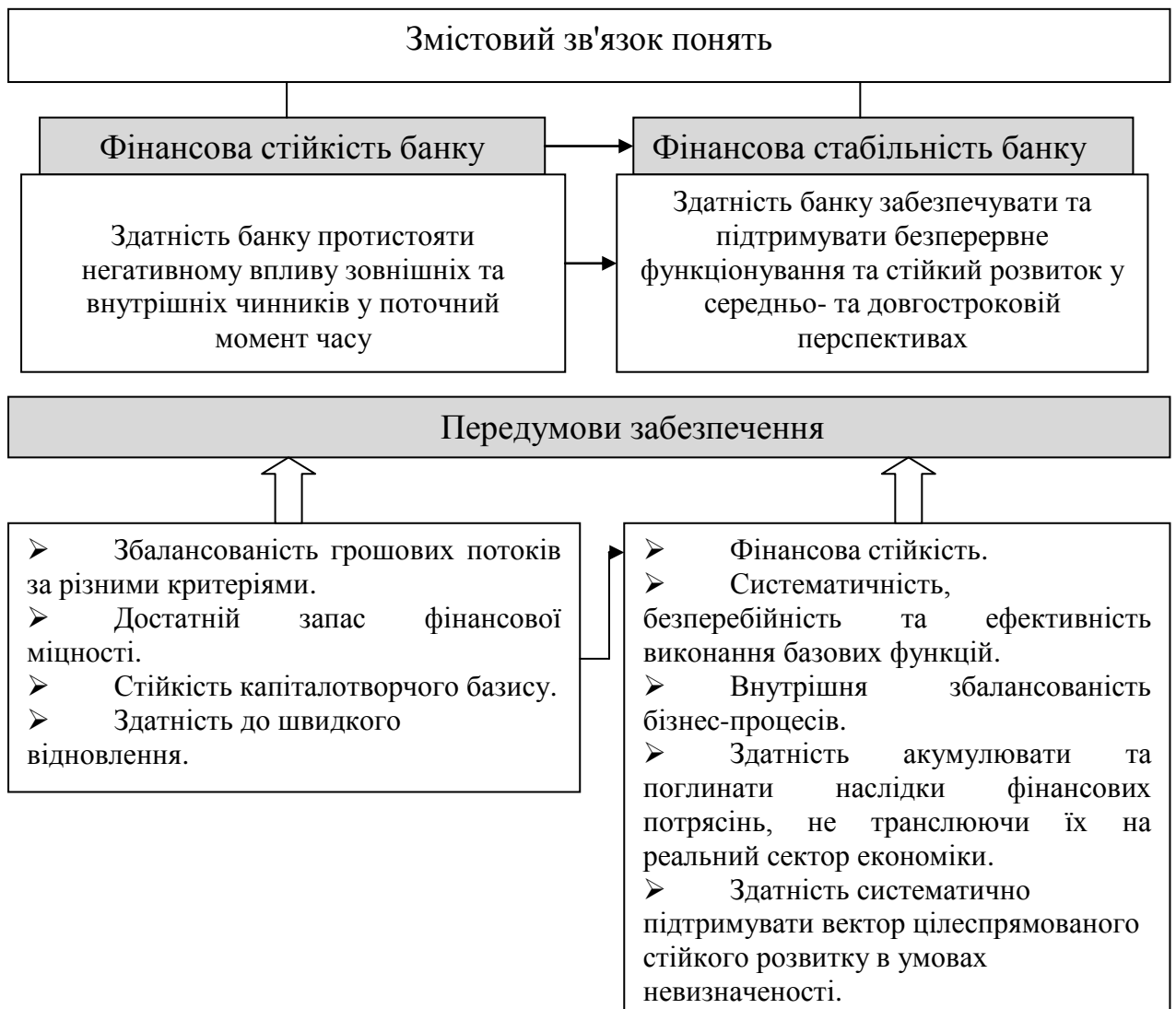

Рисунок 1.1 – Взаємозв'язок понять «фінансова стійкість» та «фінансова стабільність»

Останнім часом широко використовується поняття стійкості

комерційного банку, що включає цілу низку його компонентів. При цьому визначальною є фінансова стійкість комерційного банку, яку можна розглядати як узагальнюючу характеристику всіх інших стійкостей (капітальна, комерційна, організаційна, функціональна та інші), що виступають як факторні ознаки, а фінансова стійкість як результативна ознака [1].

Капітальна стійкість банку вважається першою лінією захисту його фінансової стійкості. Так, акціонерний капітал є джерелом фінансування розвитку банку, подолання негативних ситуацій, підвищення його конкурентоспроможності тощо.

Комерційна стійкість банку включає: рівень зв'язку банку з іншими суб'єктами ринкової інфраструктури; розвинутість і міцність взаємовідносин із державою; інтегрованість у систему міжбанківських відносин; залежність банківської системи від стану економіки в цілому та інші.

Організаційна стійкість банку має відповідати як реалізації основної функції фінансово-кредитної установи, так і конкретному асортименту банківських послуг і продуктів, що лежать в основі тактики і стратегії банку. Організаційна стійкість банку визначається, перш за все, рівнем і якістю функціонально-технологічної документації, що регламентує всі аспекти його діяльності, які стосуються організаційної структури та специфічних банківських операцій.

Функціональна стійкість, по-перше, залежить від рівня спеціалізації банку, що дає змогу банку раціональніше й ефективніше управляти власним і залученим капіталом. По-друге, універсалізація банку також веде до підвищення функціональної стійкості. І перший, і другий аспекти мають свої позитиви і негативи.

Враховуючи, що фінансова стійкість банку, яка залежить від капітальної, комерційної, організаційної та функціональної фінансової стійкості, Ю. Примак визначає фінансову стійкість комерційного банку як узагальнюючу результативність усіх складових його стійкості, що вимірюється системою показників, насамперед, обсягом і структурою власних ресурсів, рівнем

прибутковості, нормою прибутку на власний капітал, встановленими показниками ліквідності, мультиплікативною ефективністю власного капіталу й обсягом створеної доданої вартості [50].

Проведений критичний аналіз існуючих визначень фінансової стійкості банку свідчить про те, що на сьогодні залишаються недостатньо обґрунтованими теоретичні основи цього поняття, що не дає можливості ефективно управляти фінансовою стійкістю як на рівні окремого банку, так і на вищому рівні – наглядовими органами (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Узагальнення основних підходів до визначення сутності фінансової стійкості банку

Трактування фінансової стійкості банку	Автори та джерела
Це спроможність банку як системи до трансформування ресурсів банку (персоналу, фінансових ресурсів, активів, обладнання та інформаційних технологій) із максимальною ефективністю і мінімальним ризиком виконувати свої функції у ринковому середовищі попри вплив ендогенних та екзогенних факторів.	В. Кочетков [34] Р. Михайлюк [40]
Рівень фінансової стійкості визначають прибутковість банку та його здатність виплачувати дивіденди за акціями.	В. Біляєва [5]
Стан рівноваги банку, який зберігається, незважаючи на вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, які мають дестабілізуючий вплив на його функціонування.	Н. Геселева, Н. Мельник, Ю. Клименко [14]
Відповідність (невідповідність) діяльності банку основним плановим (нормативним) узагальнюючим показникам.	В. Вітлінський [10]
Це своєрідне перевищення доходів над витратами.	В. Пантелєєв С. Халява [46]
Характеристика фінансового стану банку, що відзначається достатністю, збалансованістю та оптимальним співвідношенням фінансових ресурсів і активів за умов підтримання на достатньому рівні ліквідності й платоспроможності, зростання прибутку та мінімізації ризиків, а також здатністю витримати непередбачені втрати та зберегти стан ефективного функціонування.	Л. Зверук, С. Боева [22]
Узагальнююча результативність усіх складових його стійкості, що вимірюється системою показників, насамперед, обсягом і структурою власних ресурсів, рівнем прибутковості, нормою прибутку на власний капітал, встановленими показниками ліквідності, мультиплікативною ефективністю власного капіталу й обсягом створеної доданої вартості.	Ю. Примак [50]
Якісна характеристика спроможності банку здійснювати повноцінну трансформацію ресурсів і ризиків, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.	І. Чмутова, В. Біляєва [62]

Узагальнивши наукові підходи щодо з'ясування сутності фінансової стійкості банків, можна дійти висновку, що деякі з авторів вважають банк фінансово стійким, якщо результати його діяльності відповідають критеріальним значенням певної системи показників. Інші вважають, що фінансової стійкості можна досягти за умови ефективного фінансового менеджменту банку з урахуванням дії чинників зовнішнього середовища. У зв'язку з цим цілком слушною є класифікація існуючих підходів щодо трактування сутності поняття фінансової стійкості, яка передбачає їх поділ на ті, що розглядають фінансовому стійкість окремо у кількісному, й окремо у функціональному аспектах.

Виходячи з того, що банк – це складна динамічна система, яка постійно розвивається відповідно до вимог ринкового конкурентного середовища, та враховуючи результати аналізу наукових підходів щодо з'ясування сутності фінансової стійкості банку, зміст цього поняття необхідно розглядати у двох аспектах [43]:

1) перший аспект – це стан за якого забезпечується дотримання параметрів діяльності банку (капітал, ліквідність, платоспроможність, прибутковість, рівень проблемних активів тощо) в допустимих межах;

2) другий аспект – це збалансоване зростання позитивних та зниження негативних параметрів діяльності банку в межах допустимого ризику відповідно до визначеної системи стратегічних і поточних цілей його функціонування, що виключає можливість виникнення невірноважених станів у системі показників діяльності банку.

При цьому дотримання параметрів діяльності банку є необхідною, але недостатньою умовою забезпечення збалансованого зростання параметрів діяльності банку. До того ж, фінансова стійкість – це якісне системне поняття, яке передбачає одночасне виконання банком необхідних умов щодо капіталізації, ліквідності, платоспроможності, резервування, зростання якісних активів, дотримання валютної позиції, сумарного ризику тощо. Фінансовий стан банку не може бути стійким, якщо хоча б в одній із його підсистем

порушена рівновага. Стійкість банку збільшується, якщо збільшується хоча б одна з окремих його складових, від яких вона залежить, при цьому жодна з інших не знижується.

Отже, можна зробити висновок, що для всебічного розкриття сутності фінансової стійкості, необхідним є використання синтетичного підходу до її розуміння.

Фінансову стійкість банку треба розуміти як системну здатність комерційного банку, що зумовлена дотриманням збалансованості, взаємозв'язку і взаємоузгодженості фінансових та організаційних елементів. Фінансова стійкість відображає здатність банку у динамічних умовах ринкового середовища витримувати непередбачені втрати й забезпечує досягнення тактичних і стратегічних цілей.

Фінансова стійкість – це якісна характеристика фінансового стану банків, який визначається достатністю, рівновагою та оптимальним співвідношенням активів і фінансових рівні ліквідності та платоспроможності, зростання прибутку та зменшення ризиків і який здатен переносити непередбачувані втрати, а також зберігати стан ефективного функціонування.

Процес забезпечення фінансової стійкості банку є безперервним і зумовлює необхідність постійного регулювання діяльності банку, що має бути адаптоване до реалій сучасного стану вітчизняної економіки, забезпечуючи належну ефективність банку.

1.2 Особливості управління фінансовою стійкістю банку

Стійкість банківських установ є не лише основою стабільності банківської системи, а й запорукою успіху економічних перетворень і макроекономічного розвитку. Сьогодні особливо є актуальними проблеми взаємодії банків із макроекономічним середовищем, коли воно є динамічним, волатильним, нестійким. Складові його постійно змінюються, причому різноспрямовано і різними темпами. Як правило, їх зміни важко піддаються

прогнозуванню, а прогнози не завжди підтверджуються [45].

Формування системи управління фінансовою стійкістю банківських установ враховує чинники впливу на діяльність банку. Зокрема на фінансову стійкість банківської системи впливають різноманітні чинники, що незалежно від їх якісних та кількісних характеристик провокують негативні чи позитивні наслідки.

Чинники впливу на фінансову стійкість банку поділяють на дві великі групи – внутрішні й зовнішні (рис 1.2).

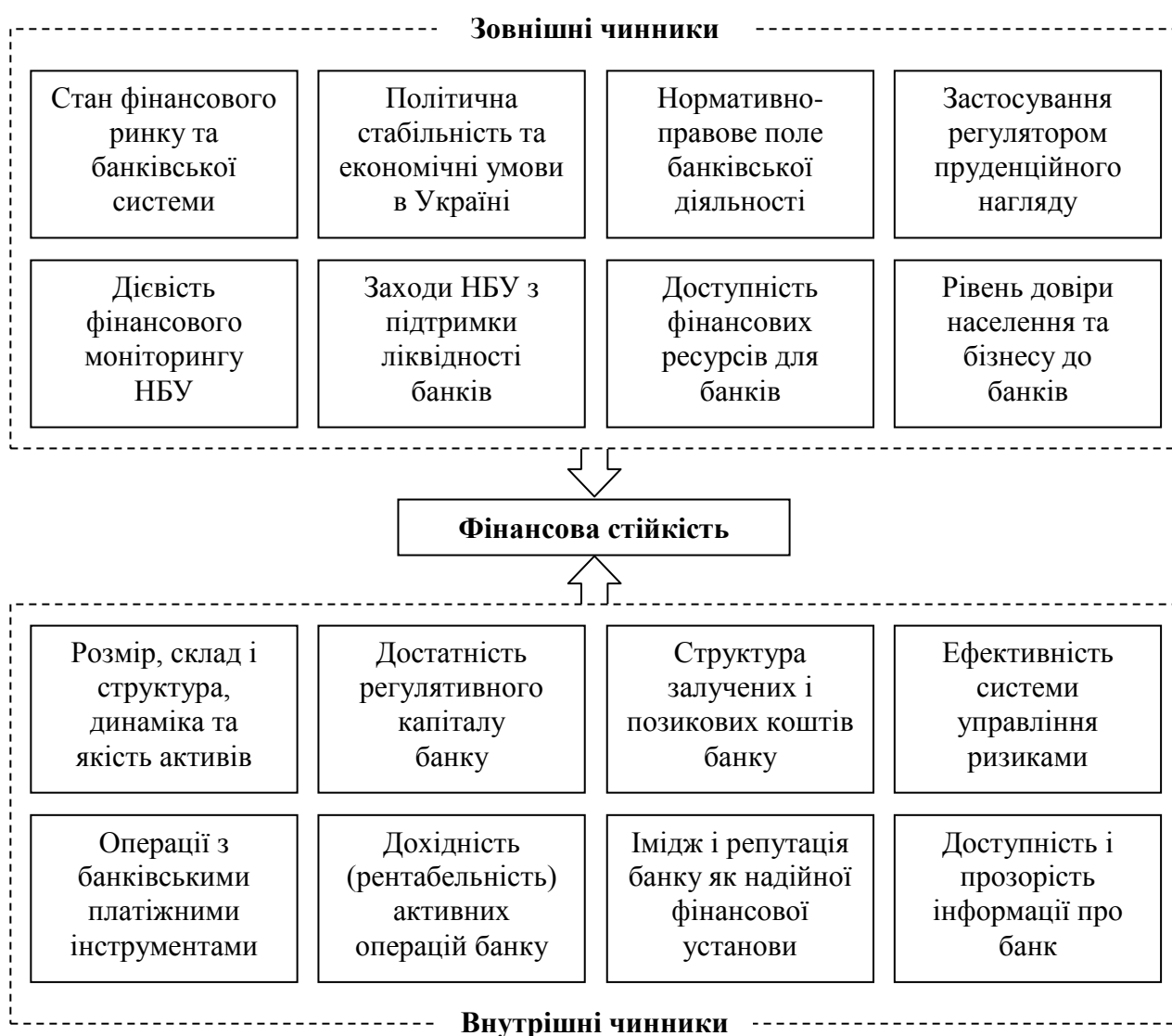

Рисунок 1.2 – Основні зовнішні та внутрішні чинники забезпечення фінансової стійкості банку

До зовнішніх (екзогенних) належать чинники, зумовлені впливом зовнішнього середовища на банк, тобто чинники, що визначають стан фінансового ринку, національної й світової економіки, політичний клімат у країні, а також форс-мажорні обставини.

Якщо ж вплив зовнішнього середовища відносно стабільний, то положення банку визначається внутрішніми (ендогенними) чинниками. До внутрішніх належать чинники, зумовлені професійним рівнем персоналу та якістю менеджменту, а також: стратегія банку, забезпеченість власним капіталом, внутрішня політика банку [31].

Крім того до внутрішніх чинників фінансової стійкості банку належать фінансова звітність (точніше її якість), склад акціонерів банку, розмір та масштаби діяльності банку, консервативність, прозорість і публічна активність. Звісно, перше, на що зазвичай звертають увагу, це фінансові показники діяльності установи. Проте, клієнтів банку не дуже цікавить величина прибутків банку та її динаміка, вони хочуть бути впевненими в збереженні своїх вкладень, оперативності здійснення перерахувань, можливості отримання якісної консультації та достовірної інформації. Саме тому, лише на основі результатів аналізу фінансової звітності неможливо зробити висновок про надійність, на відміну від фінансової стійкості [25].

Як слушно зазначають Н. Шмиголь і М. Касянок у системі управління фінансової стійкості банку повинні бути враховані всі можливі її взаємозв'язки, як зовнішні, так і внутрішні, в динаміці [65]. Тому на цю систему впливає безліч різних чинників. В якості зовнішніх чинників впливу на фінансову стійкість банку можна виділити:

– стан фінансового ринку (динаміка процентних ставок, стан банківської системи, рівень конкуренції банківських послуг, міра розвитку платіжної системи, ступінь взаємної довіри учасників на ринку, система страхування вкладів, пропозиції грошової маси, політика НБУ, законодавча база, механізм реалізації законодавчих актів, грошова емісія, рівень інфляції, вартість обслуговування державного боргу, рівень інфляційних очікувань);

- стан світової фінансової системи;
- стан національної економіки (стабільність, рівень розвитку виробництва, конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників, платоспроможність підприємств, можливості міжгалузевого переливання капіталу, інвестиційний клімат, сальдо платіжного балансу країни);
- соціально-політична ситуація;
- форс-мажорні обставини.

До позитивних чинників фінансової стійкості банку відносяться: створення системи страхування вкладів, зростання прозорості банківського бізнесу і його інформаційної відкритості, створення позитивного іміджу і ділової репутації банку, високий рейтинг, лідерство на банківському ринку, участь в роботі органів, що приймають рішення, зростання затребуваності банківських продуктів, стандарти якості, розвиток персональних відносин із клієнтами, підвищення професійного рівня співробітників банку, сприятливий стан банківського середовища.

Фінансова стійкість банку визначається багатьма чинниками, єдиної класифікації яких не існує. Наприклад, обираючи банк для вкладу коштів, отримати кредит чи іншу банківську послугу, необхідно, перш за все поцікавитися акціонерами банку, проглянути його фінансові показники. Саме НБУ є головним регулятором при оцінюванні стійкості банків. Завдяки запровадженню нормативно-правовим актам, нормам та нормативам забезпечується ліквідність банківської діяльності.

Також при виборі стійкого банку рекомендовано ознайомитися з інформацією про дотримання нормативів НБУ, порівнюючи дані обраного банку із середнім значенням по системі, перевірити рейтинг банку на сайтах рейтингових агентств, перевірити наскільки «відкритим» є даний банк – чи регулярно він повідомляє показники своєї діяльності. Для визначення фінансово стійкого банку необхідно враховувати як зовнішні (пов'язані із загальним економічним та політичним станом в країні), так і внутрішні чинники (ендогенні), що пов'язані з економічними процесами та відносинами

всередині банківської установи [53].

Забезпечення фінансової стійкості банківської установи неможливе без формування повноцінної і дієвої системи її забезпечення та управління.

Система забезпечення фінансової стійкості та надійності банку є ключовою в системі управління банком, оскільки передбачає не лише вчасне виявлення ймовірних ризиків і загроз, а зумовлює вчасну їх нейтралізацію, що в підсумку формує оптимальну та ефективну систему управління банком.

Сьогодні існують різні засоби забезпечення фінансової стійкості банку, які доцільно використовувати у процесі управління нею, проте вітчизняні науковці вважають, що найбільш придатними для вітчизняних реалій є такі: капіталізація банку, менеджмент активів та пасивів, підвищення результативності діяльності банку, реструктуризація та реорганізація банку тощо.

Управління фінансовою фінансовою стійкістю банку – це система фінансового менеджменту, який спрямований на забезпечення найвищих результатів фінансової діяльності банку та мінімізації впливу загроз в процесі досягнення фінансових інтересів як в короткостроковому, так й у довгостроковому періоді. Забезпечення ефективною взаємодією усіх елементів системи управління фінансовою стійкістю банку дозволить досягти запланованих результатів банківської діяльності за певний період.

Ефективна система управління фінансовою стійкістю банку повинна забезпечувати його здатність результативно, безперервно та ефективно функціонувати в умовах динамічного середовища.

Управління фінансовою стійкістю банку повинно включати [28]:

- вибір концепції в залежності від рівнів забезпечення фінансової стійкості;
- аналіз чинників, що впливають на фінансову стійкість;
- діагностику банку з визначенням позитивних і негативних процесів її його розвитку;
- формування цілей управління фінансовою стійкістю;

- складання прогнозу розвитку;
- забезпечення контролю за виконанням цільових орієнтирів забезпечення фінансової стійкості банків.

Забезпечення фінансової стійкості банку має ґрунтуватись на системному підході, а формування її відповідного рівня потребує розроблення стратегії, концепції реалізації, визначення відповідного інструментарію та етапів забезпечення.

До основних завдань забезпечення фінансової стійкості банку слід віднести [11]:

- забезпечення адаптивності регулювання діяльності банків з огляду на стан макроекономічного середовища та ступінь ризикованості бізнес-моделей;
- збалансування бізнес-процесів на основі систематичного моніторингу, діагностування, оцінки та виявлення потенційних загроз;
- формування ефективної системи ризик-менеджменту банку для мінімізації/нівелювання дії внутрішніх і зовнішніх загроз;
- підвищення рівня суспільної довіри до банківської установи.

Важливою умовою ефективного функціонування механізму управління фінансовою стійкістю банків є дотримання комплексу принципів, до яких слід віднести наступні:

- принцип єдності тактичних і стратегічних дій та засобів досягнення поставленої мети суб'єктами механізму управління фінансовою стійкістю комерційного банку;
- принцип комплексності процесу управління фінансовою стійкістю з метою забезпечення його безперервності;
- принцип взаємозв'язку та взаємообумовленості елементів механізму управління фінансовою стійкістю;
- принцип гнучкості механізму та процесу управління фінансовою стійкістю банку, що дає змогу адаптуватися до можливих змін на фінансовому ринку.

Згідно з концепцією сталого розвитку фінансову стійкість банку слід

розглядати як сукупність внутрішньої і зовнішньої складових (рис. 1.3).

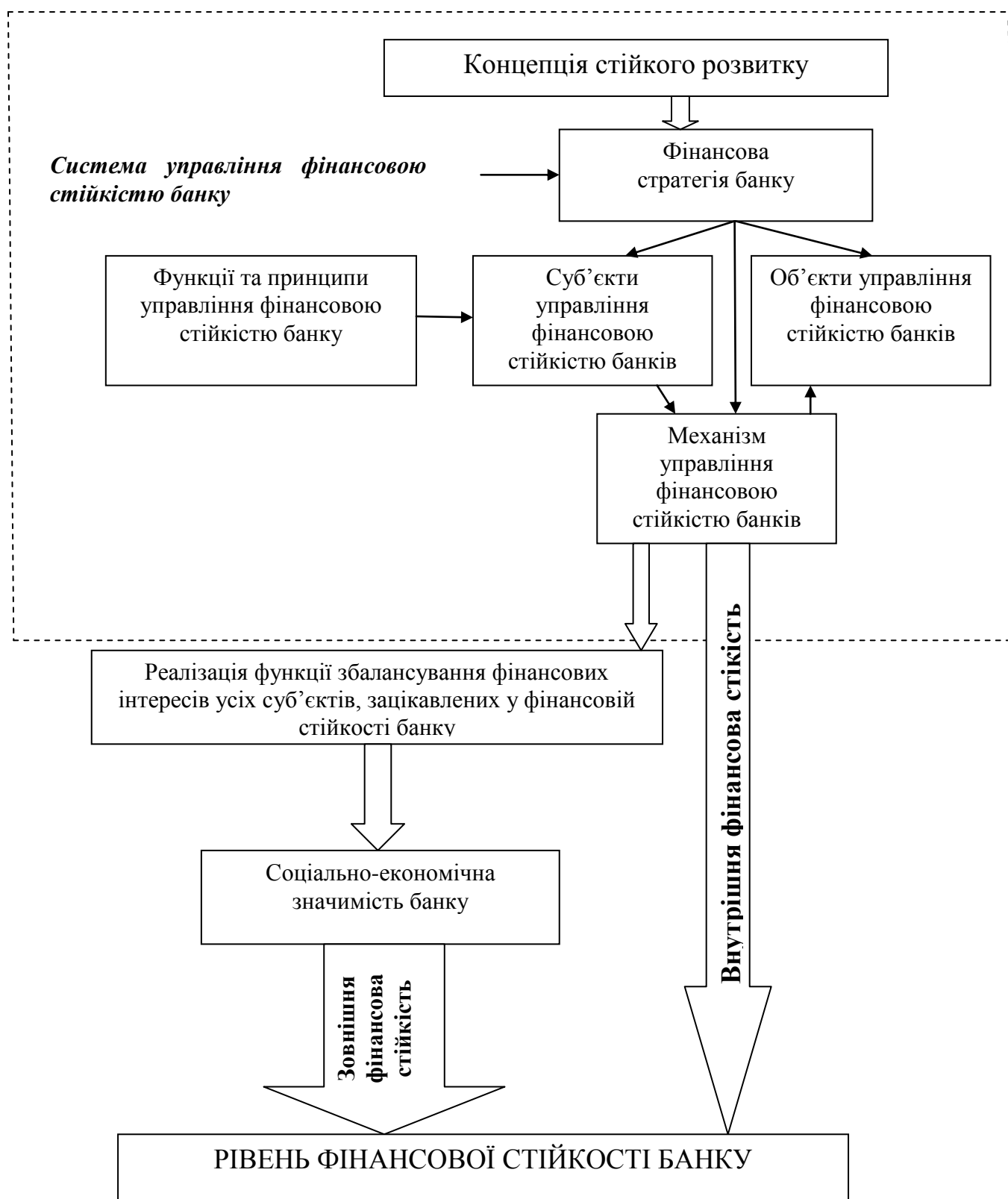

Рисунок 1.3 – Складові фінансової стійкості банку відповідно до концепції сталого розвитку

Можна визначити такі складові блоки механізму управління фінансовою стійкістю банків [25]:

1. Суб'єкти управління фінансовою стійкістю. Зовнішні: регулятори банків, фонд гарантування вкладів. Внутрішні: наглядова рада банку та її спеціалізовані комітети, правління банку, підрозділи ризик-менеджменту банку. На діяльність комерційних банків центральний банк впливає через реалізацію низки інструментів, а саме: облікової ставки, що слугує безпосереднім орієнтиром вартості грошових ресурсів банку; кредитів рефінансування, які відкривають доступ до ресурсів і, відповідно, впливають на рівень відсоткових ставок; нормування обсягів обов'язкових резервів, що впливає на цінову політику та рівень платоспроможності банку.

2. Об'єкти управління фінансовою стійкістю. Об'єктом управління є фінансова стійкість банку, котра визначається через наступні характеристики: рівень капіталізації; якість активів; якість зобов'язань; рівень платоспроможності та ліквідності; рівень прибутковості; якість управління капіталом, активами й зобов'язаннями, платоспроможністю, ліквідністю і прибутковістю; рівень чутливості банку до ризиків і якість управління ними.

3. Механізм управління фінансовою стійкістю комерційних банків, який включає наступні елементи: етапи процесу управління (планування, аналіз, оцінка, регулювання та контроль); методи управління складовими компонентами фінансової стійкості комерційних банків.

З позиції банку, механізму забезпечення фінансової стійкості банку має наступні компоненти [11]:

1. Інституційний компонент, який представлений формалізацією внутрішніх процесів банку задля мінімізації операційних ризиків; підвищення організаційної цілісності банку та підвищення управлінської гнучкості до змін на основі новітніх методів менеджменту.

2. Інформаційно-статистичний компонент, який представлений забезпеченням інформаційної прозорості банку; формування бази даних про діяльність банку для виявлення внутрішні загрози фінансовій стійкості на ранніх

етапах їх виникнення.

3. Діагностично-аналітичний компонент, який представлений систематичним оцінюванням поточного стану та прогнозом фінансової стійкості банку на основі комплексної системи показників та індикаторів, а також новітніх технологій їх обробки.

4. Методичний компонент представлений розробкою чи удосконаленням методичних засад забезпечення фінансової стійкості банку.

5. Інструментальний компонент: внутрішні інструменти управління діяльністю банків, управління суттєвими фінансовими та нефінансовими ризиками, управління капіталом, управління ліквідністю шляхом використання новітніх методів до управління.

Отже, на фінансову стійкість банківських установ прямо чи опосередковано впливає безліч чинників, чия природа, властивості та характер впливу є різними. Від якості застосування методів ідентифікації, оцінювання та нейтралізації своєчасно виявлених загроз залежить ефективність функціонування механізму забезпечення фінансової стійкості банку.

Формування ефективної системи управління фінансовою стійкістю банку дозволяє забезпечити його рівноважний і стійкий фінансовий стан, сприяє ефективній діяльності, дозволяє на ранніх стадіях визначити проблемні місця в діяльності банку. Розробка ефективного механізму управління фінансовою стійкістю банку повинна ґрунтуватися розробці методичного інструментарію щодо її оцінювання.

1.3 Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості банку

Проблемами оцінювання надійності та стійкості банків, питаннями банківського менеджменту і аудиту, проблемами аналітичного забезпечення ефективної діяльності комерційних банків, фінансовим аналізом комерційних банків, способами визначення фінансової стійкості та надійності комерційних банків займається значна кількість відомих вчених-економістів.

Аналіз та оцінювання фінансової стійкості є необхідними інструментами макро- та мікрорівня, оскільки стійкість банківської системи тісно пов'язана із стійкістю окремого банку [33].

Ефективне управління фінансовою стійкістю банку значною мірою залежить від об'єктивного оцінювання її рівня на певний момент часу.

Методичне забезпечення оцінювання рівня фінансової стійкості банку повинно сприяти виявленню резервів щодо можливостей формування раціональної фінансової стратегії у перспективі.

При дослідженні методичного забезпечення оцінювання фінансової стійкості банку необхідно чітко розуміти її теоретичну сутність і те, які підходи та інструментарій можуть бути використані для отримання її кількісних та інших формалізованих оцінок.

У вітчизняній науковій літературі з питань банківської справи значну увагу приділено оцінюванню та забезпеченню окремих складових фінансової стійкості: ризикам банківської діяльності, стійкості капітальної та ресурсної баз, ділової активності та прибутковості тощо, при цьому не існує єдиного комплексного підходу до визначення її рівня. Перш за все це зумовлено різними поглядами вчених щодо переліку та складу показників, які необхідно використовувати у якості індикаторів фінансової стійкості. У більшості випадків це призводить до того, що процес оцінювання фінансової стійкості зводиться до оцінювання ліквідності банку, платоспроможності, ділової активності або прибутковості, тобто лише окремих її складових [1].

У дослідження науковців [56, 61] значна увага приділяється основам оцінювання та прогнозування фінансової стійкості, застосуванню економіко-математичних моделей; розробленню комплексної системи управління фінансовою стійкістю на макро- та мікро- рівнях та можливим шляхам її зміцнення.

В цілому, під оцінюванням фінансової стійкості банку розуміють визначення узагальненої характеристики за певною ознакою, критерій класифікації може відображати окремий бік діяльності банку (прибутковість,

ліквідність, платоспроможність) чи діяльність банку в цілому (обсяг операцій, імідж).

Для своєчасного визначення фінансової стійкості банківської установи розроблено різноманітне методичне забезпечення, що дозволяє внутрішнім та зовнішнім користувачам мати розуміння щодо фінансового стану банку. Ці методики зазвичай доповнюють одна одну, оскільки єдиної комплексної системи не існує, а з метою отримання оптимальної кількості релевантної інформації доволі часто застосовують декілька методик одночасно (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Методи оцінки фінансової стійкості комерційних банків [38]

Методи	Характеристика	Показники
1	2	3
Рейтинговий (бальний) метод	Передбачає ретельний аналіз стану банку, повну перевірку активів та операцій банку, достовірності відповідної документації, дає можливість оцінити всі фактори, за якими визначається якість управління, фінансовий стан та якість виконання банківських операцій.	- CAMELS; - CAMELSO.
Індексний (коефіцієнтний) метод	Дозволяє всебічно та детально охарактеризувати діяльність банку, а також визначити специфічні особливості його діяльності шляхом деталізації статей банківської звітності.	- коефіцієнт достатності капіталу; - коефіцієнт надійності; - коефіцієнт фінансового важеля; - коефіцієнт активності використання залучених коштів в кредит.
Математично-статистичні методи	Дають змогу при використанні неконфіденційної інформації здійснювати глибокий та ґрунтовний аналіз та отримати більш об'єктивну оцінку фінансової стійкості банку, ніж це можливо рейтинговими методами, які вимагають врахування експертних уподобань.	- дискримінантний аналіз, факторний аналіз; - нелінійне оцінювання; - методи розпізнавання образів; - кластерний аналіз; - статистична модель SAABA.
Регресійна методика	Отримання об'єктивної оцінки, що ґрунтується на аналізі взаємозв'язків з ефектом, і можливість оновлення оцінки відповідно до змін впливу факторів на результати діяльності.	- аналіз взаємозв'язків з ефектом.

Продовження таблиці 1.3

1	2	3
Номерна система (ренкінг)	Дозволяє здійснити обчислення сукупності значень обсягових та інших показників фінансового стану банків і присвоєння всім банкам певного місця в рейтингу за кожним з оцінюваних показників.	- YouControl; - FinScore.
Фінансовий скоринг	Система оцінювання фінансової надійності банку шляхом переведення у бали (scores) попередньо обчислених фінансових показників.	- Bank_FinScore
Стрес-тестування	Оцінювання впливу ризиків на діяльність банку.	- сценарний аналіз
Макропруденційний аналіз	Підтримання фінансової стабільності в глобальних масштабах. Оцінюються зовнішні ризики та проводиться моніторинг системних ризиків фінансового сектору.	- вбудована та відокремлена моделі
Мікропруденційний аналіз	Запобігання виникнення проблем в окремих фінансових установах. Проводиться аналіз внутрішніх ризиків окремих банків	- внутрішні ризики

При цьому, слід зазначити, що методи та прийоми оцінювання фінансової стійкості банків постійно змінюються і вдосконалюються, оскільки можуть змінюватися цілі моніторингу, розширюватися перелік підходів, а також сфера їх застосування.

Зокрема, нинішні підходи до організації моніторингу фінансового стану банків передбачають застосування коефіцієнтного та інтегрального методів оцінки фінансової стійкості, а також рейтингових систем оцінки, комплексних систем оцінки банківського ризику, статистичних моделей (систем «попереднього реагування»), макропруденційного аналізу тощо.

Застосування кожного з даних підходів передбачає виконання відповідних завдань, зокрема [39]:

- 1) оцінку поточного фінансового стану (стійкості);
- 2) прогнозування майбутнього фінансового стану;
- 3) визначення категорії ризику;

4) кількісний аналіз та певні статистичні процедури.

Рейтингові системи, коефіцієнтний аналіз, комплексні системи оцінки банківських ризиків забезпечують оцінку поточного фінансового стану комерційних банків, тобто оцінку їх фінансової стійкості на певну дату. Для оцінки стійкості банку в майбутньому призначені статистичні моделі.

Розглянемо наведені методи оцінювання фінансової стійкості банків більш детально.

Вітчизняні рейтинги банків формують довіру до українських емітентів, впливають на інвестиційну привабливість банків та країни загалом, підвищують ліквідність на фондовому ринку, поліпшують інформаційне забезпечення, збільшують обсяги кредитних операцій, підвищують надійність і можливість прогнозувати наслідки фінансових операцій за рахунок незалежної кваліфікованої думки третьої сторони. Основні функції банківських рейтингів (рис. 1.4).

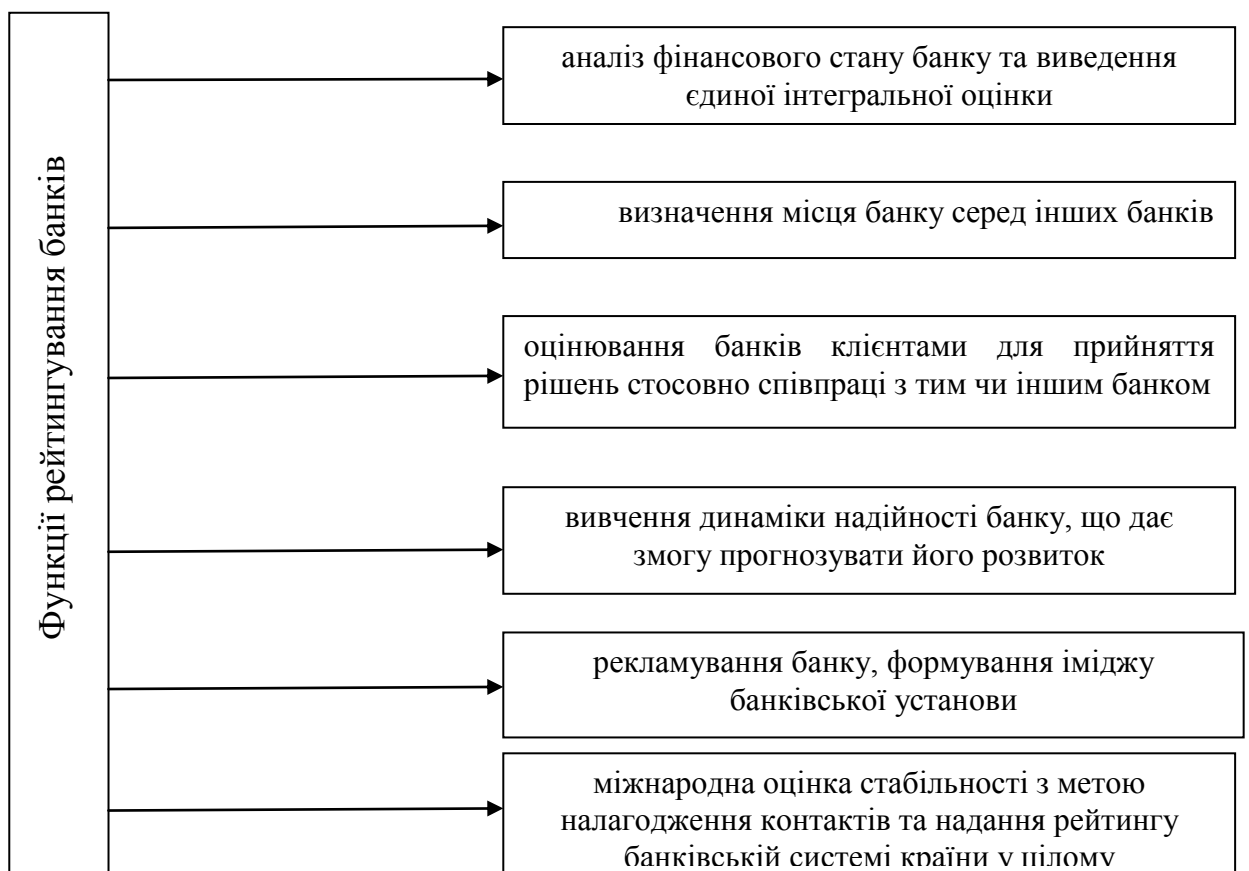

Рисунок 1.4 – Функції рейтингів банків [1]

Рейтингування (тобто процес присвоєння рейтингу) банку – поширений у закордонній практиці процес незалежного оцінювання, який здійснюється за визначеними правилами і методиками. Це дає змогу [9]:

- фінансовим установам, і в тому числі банкам, засвідчити свою фінансову надійність, можливість виконувати поточні і майбутні зобов'язання;
- потенційному клієнту визначитися з вибором фінансової установи не за критерієм популярності і рекламної активності, а з урахуванням ширшого спектра чинників, що впливають на якість та надійність банківської установи;
- стати могутнім інформаційним інструментом для клієнтів, інвесторів та кредиторів, оскільки очікувана ефективність діяльності, перспективи зростання банку також багато в чому зумовлені його рейтинговою оцінкою.

Якщо говорити про Україну, то практично від самого початку функціонування вітчизняної банківської системи незалежної України її банки другого рівня банківської системи постійно проходили різноманітні рейтингові оцінювання з метою присвоєння їм відповідних рейтингів. На законодавчому рівні також відбувалися еволюційні зміни. Так, у 1998 р. НБУ прийняв відповідне «Положення про порядок визначення та застосування комплексної рейтингової оцінки комерційних банків за системою CAMEL». Із тих пір система рейтингового оцінювання постійно вдосконалювалася. Нині система CAMEL перетворилася на CAMELSO, додалася нова компонента «О» (Операційний ризик – Operational Risk), уточнено структуру та описано критерії оцінки, змінено з 5-бальної на 4-бальну. Основою рейтингової системи CAMELSO є оцінка ризиків і визначення рейтингових оцінок за такими основними компонентами: капітал, активи, менеджмент і корпоративне управління, надходження, ліквідність, чутливість до ринкових ризиків, операційний ризик [12].

Отже, рейтингова система CAMELSO, що застосовується НБУ, – це система комплексної оцінки, за якою Національний банк України під час інспекційних перевірок визначає якість та ефективність роботи банків. Показники в рейтинговій системі CAMELSO є якісними, однак

розраховуються на основі кількісних показників банків. Окрім використання рейтингової системи CAMELSO, у практиці банківської діяльності також застосовуються й інші підходи до рейтингового оцінювання банків.

Коефіцієнтний аналіз побудований на розрахунку фінансових показників, які впливають на фінансову стійкість банку. За допомогою цього методу можна всебічно та детально охарактеризувати діяльність банку, а також визначити специфічні особливості його діяльності шляхом деталізації статей банківської звітності. При цьому існує можливість обчислити значну кількість фінансових коефіцієнтів, що забезпечує глибину аналізу, дає змогу виявити специфічні риси функціонування банку.

Структурована система показників, для оцінки фінансової стійкості банків, із виокремленням відповідних блоків наведена в табл. 1.3

Таблиця 1.3 – Фінансові коефіцієнти діяльності банківської установи [49]

Групи показників	Перелік показників у межах кожної групи
Ліквідність балансу банку	Коефіцієнт миттєвої ліквідності
	Коефіцієнт загальної ліквідності
	Коефіцієнт співвідношення високоліквідних активів до робочих
	Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань
	Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (для вивчення незбалансованої ліквідності)
	Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань
	Коефіцієнт максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру
Дохідність активних операцій	Чистий спред
	Чиста процентна маржа
Ефективність діяльності банку	Норма прибутку на капітал (рентабельність капіталу) – ROE
	Рентабельність активів – ROA
	Рентабельність витрат
	Рівень іншого операційного доходу
Надійність банку	Коефіцієнт достатності капіталу
	Коефіцієнт надійності
	Коефіцієнт фінансового важеля
	Достатність капіталу
	Коефіцієнт захищеності власного капіталу
	Коефіцієнт захищеності дохідних активів
	Мультиплікатор капіталу

Нормативне (рекомендоване) значення фінансових коефіцієнтів залежно від їх сутності має обмеження зверху, знизу або встановлюється інтервал допустимих значень. Вихід за обмеження ще не означає негайного банкрутства банку, але свідчить про таку ймовірність у майбутньому. Коефіцієнтний метод передбачає необхідність формування остаточного висновку, який би спирався на набір числових значень.

Оцінювати фінансову стійкість також можна за допомогою математично-статистичних методів, використовуючи дискримінантний аналіз, факторний аналіз та нелінійне оцінювання. Одним із ефективних підходів є використання методів багатовимірного статистичного аналізу, зокрема методів розпізнавання образів та кластерного аналізу. Це дає змогу значно розширити та вдосконалити методологічні можливості і принципи рейтингової оцінки стану фінансової стійкості банків, оскільки слугує додатковим інструментом нагляду за банківською системою, а також використовується як «експресоцінка» роботи власного банку.

Статистична модель SAABA розроблена Французькою банківською комісією і складається з трьох частин (модулів). У першому модулі проводиться кількісний аналіз кредитного портфеля банку й обчислюється ймовірність непогашення різних типів кредитів. Другий модуль спеціалізується на дослідженні фінансового стану власників акцій банку – їхній спроможності підтримувати банк у разі виникнення фінансових проблем. У третьому модулі складають рейтинги результатів перевірок фінансового стану банку «на місцях» і даних з ринків, на основі чого діагностують якість управління банком, стан внутрішнього аудиту і ліквідність. Підбивши всі підсумки, банк оцінюють по п'ятибальній шкалі [1].

Регресійна методика визначає певну сукупність банків, розраховує значення факторних показників у кожному банку та середніх за сукупністю. Перевагою цього методу є отримання об'єктивної оцінки, що ґрунтується на аналізі взаємозв'язків з ефектом, і можливість оновлення оцінки відповідно до змін впливу факторів на результати діяльності.

Номерна система (ренкінг) передбачає обчислення сукупності значень обсягових та інших показників фінансового стану банків і присвоєння всім банкам певного місця в рейтингу за кожним з оцінюваних показників. На даний час започатковано динамічний ренкінг фінансової надійності банків України. YouControl представив новий інструмент – Ренкінг фінансової надійності банків або ж банківський FinScore. У ньому публікується розрахований аналітиками скоринговий індекс фінансової надійності банку

Фінансовий скоринг банків – система оцінки фінансової надійності банку шляхом переведення у бали (scores) попередньо обчислених фінансових показників. Результат фінансового скорингу банків від YouControl – композитний індекс Bank_FinScore. YouControl – аналітична система на основі відкритих даних, що з понад 60 джерел формує повне досьє на кожну компанію України, відстежує зміни та візуалізує зв'язки. Унікальна технологія YouControl дозволяє отримати актуальну (на час запиту) інформацію про компанію, ФОП або фізичну особу [2].

Стрес-тестування. На сьогодні система пруденційного нагляду центрального банку є швидше системою реагування на негативні події, що вже відбулися. Очевидно, що система повинна бути орієнтована насамперед на превентивне реагування, спрямована більше на профілактику, ніж на жорсткі репресивні заходи. Зважаючи на це, доцільно заздалегідь відстежувати стійкість фінансових інститутів, застосовуючи стрес-тестування, як один із методів, який дозволяє не лише оцінити можливі збитки окремих фінансово-кредитних установ і банківського сектору в цілому за умови реалізації стресових сценаріїв, а і дає змогу завчасно підготуватися до потенційно кризових ситуацій.

Мета стрес-тестування – оцінити, наскільки конкретний банк або банківська система в цілому є стійкими до «виняткових, але ймовірних шоків».

Стрес-тестування виникло у відповідь на кризові явища. З 2010 року увійшло у регуляторну практику багатьох країн світу. Концепція сучасного пруденційного нагляду базується на розумінні того, що банки завжди мають

бути готовими до настання кризи. Стрес-тестування передбачає [17]:

- оцінку показників діяльності банків або банківської системи;
- тестування впливу несприятливих подій на ці показники;
- визначення необхідних заходів для підвищення стійкості банків або банківської системи до подібних несприятливих подій.

Мікропруденційний аналіз передбачає захист інтересів вкладників і кредиторів банків. Основна ціль мікропруденційного аналізу це запобігання виникнення проблем в окремих фінансових установах. Проводиться аналіз внутрішніх ризиків окремих банків.

Макропруденційний аналіз передбачає мінімізацією витрат, які пов'язані з фінансовою нестабільністю. Мета макропруденційного аналізу підтримання фінансової стабільності в глобальних масштабах. Оцінюються зовнішні ризики та проводиться моніторинг системних ризиків фінансового сектору.

Оцінка фінансової стійкості банківської системи України здійснюється за допомогою: індикаторів фінансової стійкості; економічних нормативів діяльності банків; рейтингових оцінок.

Висновки до розділу 1

Фінансова стійкість є дуже широким поняттям, яке охоплює різні аспекти функціонування банківських установ.

У результаті проведеного теоретичного дослідження сутності фінансової стійкості банку було визначено, що це комплексна та динамічна характеристика, яка зумовлює ефективність банку та визначається достатністю банківського капіталу, високою якістю його активів, прибутковістю та ліквідністю, а також прийнятними фінансовими ризиками, що дає змогу банку стабільно функціонувати та конкурувати з іншими банківськими установами.

При визначенні фінансової стійкості банку необхідно враховувати як внутрішні (ендогенні), так і зовнішні (екзогенні) чинники забезпечення фінансової стійкості банківської установи. Так, основними зовнішніми

чинниками забезпечення фінансової стійкості банку є: стан фінансового ринку та банківської системи; політична стабільність та економічні умови в Україні; нормативно-правове поле банківської діяльності; застосування регулятором пруденційного нагляду; дієвість фінансового моніторингу НБУ; заходи регулятора з підтримки ліквідності банків; доступність фінансових ресурсів для банків; рівень довіри населення та бізнесу до банків.

Основними внутрішніми чинниками забезпечення фінансової стійкості банку є такі: розмір, склад і структура, динаміка та якість активів; достатність регулятивного капіталу банку; структура залучених і позикових коштів банку; ефективність системи управління ризиками; розвиток операцій із банківськими платіжними інструментами; дохідність (рентабельність) активних операцій банку; імідж і репутація банку як надійної фінансової установи; доступність і прозорість інформації про банк.

У сучасних умовах уже напрацьований досить потужний методичний інструментарій для оцінювання фінансової стійкості банківських установ.

Оцінювання фінансової стійкості являє собою досить складний процес.

Для об'єктивної оцінки фінансової стійкості банків у вітчизняній практиці поєднують два напрями оцінювання:

– на макроекономічному рівні: зовнішнє оцінювання фінансової стійкості банківського сектору регулятором на основі цілісної системи оцінки та контролю дотримання економічних нормативів;

– на рівні окремого банку: самооцінка на основі застосування внутрішньої системи оцінювання власної фінансової стійкості, що містила б комплекс таких показників, які сповна відображали специфіку діяльності банку.

Проведений аналіз методів оцінювання фінансової стійкості банку дозволяє зробити висновок, що використання лише одного методу аналізу є недостатнім. Виходячи з цього, постає необхідність в розробці комплексної методики оцінювання фінансової стійкості банку, яка включала б всі складові аспекти.

2 ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АТ «ОЩАДБАНК»

2.1 Організаційно-економічна характеристика банку

Акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» (далі АТ «Ощадбанк») є системно важливим банком України. З самого початку війни Ощадбанк забезпечує стабільну діяльність та безперебійне обслуговування всіх груп клієнтів: фізичних осіб, ММСБ та великого бізнесу [54].

АТ «Ощадбанк» здійснює діяльність в межах законодавства, яке регулює діяльність банків в Україні, а також з дотриманням норм, які розповсюджуються на суб'єктів господарювання, що здійснюють свою діяльність на ринку надання фінансових послуг.

До послуг клієнтів банку сьогодні 2574 працюючих банкомати та 2504 термінали самообслуговування. Більшість послуг АТ «Ощадбанк» цілодобово доступна в додатку «Мобільний Ощад». На початок вересня 2022 р. отримати банківські послуги можна було в близько 1211 відділеннях банку, що становить 92% мережі банку.

В квітні 2022 р. вступив у дію закон про стовідсоткове гарантування вкладів фізичних осіб. Закон спрямований на підвищення довіри вкладників до банківської системи та забезпечення її стабільності. Також в рамках закону АТ «Ощадбанк» приєднався до ФГВФО. На період воєнного стану та ще три місяці після його відміни внески громадян в усі українські банки, включаючи АТ «Ощадбанк», на 100 відсотків гарантовані державою. Через три місяці після припинення чи скасування воєнного стану сума граничного розміру відшкодування коштів за вкладами становитиме не менше 600 тис. грн.

До переліку основних продуктів та послуг, що надавались клієнтам протягом 2021 р. за напрямком роздрібного бізнесу входять: депозитні продукти, грошові перекази, платежі, валюто-обмінні операції, депозитарні операції (індивідуальні сейфи), послуги з страхування, кеш кредитування,

іпотечне кредитування, авто кредитування, енерго кредити.

АТ «Ощадбанк» активно взаємодіє з Національним банком України, Пенсійним фондом України, Фондом зайнятості України, платіжними системами, банками, фінансовими установами з питань членства, впровадження карткових програм, емісії банківських платіжних карт, розвитку торгового та інтернет-еквайрингу, а також з організаційних питань забезпечення карткового бізнесу.

АТ «Ощадбанк» є членом таких організацій [54]:

Асоціація «Українські Фондові Торговці»;

Професійна асоціація учасників ринків капіталу та деривативів (ПАРД);

Асоціація «Українська спілка учасників платіжного ринку» (СУПР);

Українська міжбанківська асоціація членів платіжних систем «ЄМА»;

Національна платіжна система «Український платіжний простір»;

VISA International Service Association;

Mastercard Europe SA;

Асоціація «Українська Національна Група Членів та Користувачів СБІФТ» (УкрСБІФТ, UkrSWIFT);

Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications / Товариство всесвітніх міжбанківських фінансових телекомунікацій (SWIFT / СБІФТ);

Європейська Бізнес Асоціації («ЄБА»);

Приватне акціонерне товариство «Перше всеукраїнське бюро кредитних історій»;

Western Union Network (France), SAS;

МПС Money Gram Payment Systems, Inc;

RIA Financial Services;

Intel Express.

Протягом 2021 р. АТ «Ощадбанк» розвивав мережу банків-кореспондентів. Станом на кінець 2021 р. мережа банків-партнерів складалась із 36 банків. В банку обслуговуються 20 банків, для яких відкрито 53 кореспондентські рахунки типу Лоро. Для банку відкрито 42 кореспондентські

рахунки типу Ностро у 19 фінансових установах, зокрема у таких провідних клірингових банках світу як JPMorgan Chase Bank, Citibank N.A., The Bank of New York Mellon, Raiffeisen Bank International AG та Credit Suisse AG.

Стратегія АТ «Ощадбанк», розрахована на 2018-2022 рр., передбачає диверсифікацію та зростання бізнесу на основі якісного задоволення клієнтських потреб, внутрішньої оптимізації структури та процесів, розвитку цифрових каналів обслуговування клієнтів із поступовим виходом на високу й стабільну прибутковість до 2022 р. З урахуванням поточних реалій, оновлених прогнозів макросередовища й посилення наголосу на фінансовій результативності державних банків банком розроблено оновлений стратегічний документ на 2021-2024 рр.

У рамках перегляду у 2021 р. стратегії, оновлених прогнозів макросередовища й посилення наголосу на фінансовій результативності державних банків, банком було розроблено оновлений стратегічний документ – Стратегія розвитку АТ «Ощадбанк» на 2021-2024 рр., яка була схвалена Кабінетом Міністрів України (розпорядження від 12 жовтня 2021 р.). Дана стратегія мала на меті підготовку Банку до повної чи мажоритарної приватизації до 2025 р. Стратегія передбачала, що АТ «Ощадбанк» і надалі залишатиметься універсальним банком із міцними позиціями в роздрібному, ММСБ та корпоративному сегментах. Банк мав наростити обсяги бізнесу та частки ринку за напрямками роздрібного бізнесу та ММСБ. У корпоративному бізнесі акцент має зміститись з державного сектора на приватний.

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 №64 «Про введення воєнного стану в Україні», банки державного сектору, до яких відноситься і АТ «Ощадбанк», включено до переліку об'єктів критичної інфраструктури в банківській системі України, що залучаються до роботи (здійснення операцій) в умовах особливого періоду.

У травні 2022 р. Кабінет Міністрів України прийняв розпорядження щодо основних (стратегічних) напрямів діяльності банків державного сектору на

період воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки яким затвердив основні (стратегічні) напрямки діяльності банків державного сектору на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки відповідно, визначивши перспективи подальшого розвитку АТ «Ощадбанк».

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та АТ «Ощадбанк» у 2020 р. досягли згоди щодо спільної роботи, яка дає можливість комерціалізувати банк, поліпшує його корпоративне управління та залучити потужних інвесторів. Одним з аспектів домовленості є очікування ЄБРР щодо вступу банку до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, що покращить конкурентне середовище в банківському секторі та забезпечуватиме чесні умови приватизаційного процесу.

В частині ефективного делегування повноважень та внутрішнього контролю організаційна структура АТ «Ощадбанк» сформована відповідно вимог чинного законодавства та нормативно-правовим актам Національного банку України (рис. 2.1).

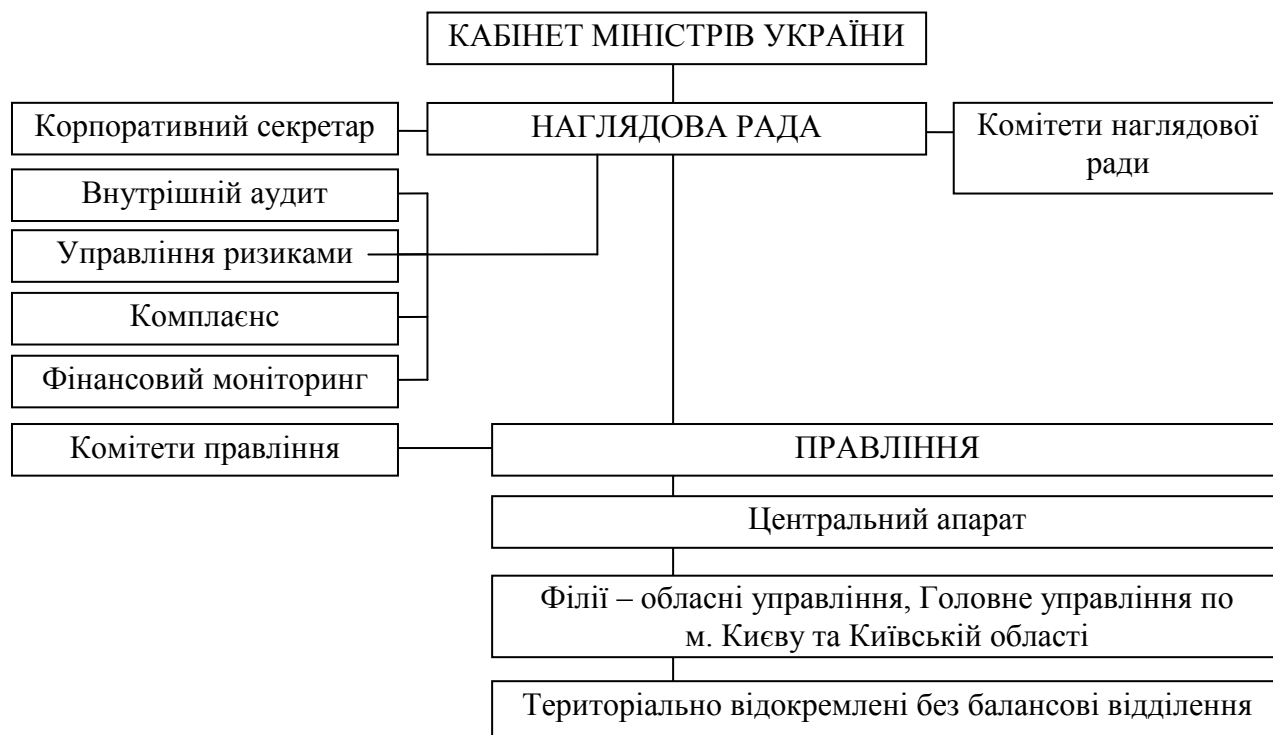

Рисунок 2.1 – Організаційна структура АТ «Ощадбанк» [54]

Статутом банку визначено наступні органи управління:

– вищий орган – Кабінет Міністрів України, який здійснює управління корпоративними правами держави в банку та виконує функції вищого органу управління;

– наглядова рада – колегіальний орган управління, що в межах своєї компетенції здійснює управління банком та контролює і регулює діяльність правління з метою виконання стратегії розвитку. Наглядова рада не бере участі в поточному управлінні банком;

– правління – виконавчий орган, що здійснює поточне управління діяльністю банку.

Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу у 2021 р. становила 23425 осіб. Середньооблікова чисельність працюючих за цивільно-правовими договорами – 371 особи. Фонд оплати праці у 2021 р. становив 5 060 447,8 тис. грн. Збільшення фонду оплати праці відносно 2020 р. становило 248563,8 тис. грн.

Таким чином, слід зазначити, що банк АТ «Ощадбанк» займає потужну позицію серед банківських установ. З метою визначення ефективності ресурсного забезпечення банку необхідно дослідити основні показники, які відображають рівень забезпечення банку фінансовими ресурсами.

2.2 Аналіз фінансових результатів діяльності банку

Як було зазначено в першому розділі дослідження ряд науковці вважають фінансову стійкість своєрідним відображенням перевищення доходів над витратами. Зазначається, що високий рівень стійкості визначає прибутковість банку. Прибуток є одним із найважливіших показників ефективності функціонування банку, що гарантує стабільний дохід. Прибутковість це свого роду гарантія його кредитоспроможності та здатності вийти зі складного становища. Банківський прибуток є одним із найважливіших показників ефективності функціонування банку та його стійкості [32].

Також прибуток банку є основним внутрішнім джерелом поповнення власного капіталу банку, що дозволяє збільшувати обсяги активних операцій та підвищити рівень фінансової стійкості. В сучасній практиці застосовується безліч різноманітних методів управління прибутковістю для забезпечення стійкого фінансового стану банку. Але, насамперед, з метою підвищення рівня прибутків необхідно здійснювати комплексний аналіз доходів та витрат, виявляти фактори впливу на них, збільшувати резерви діяльності.

Доходи банку можна представити таким чином: процентний дохід; комісійний дохід; чистий торгівельний дохід та інші доходи не пов'язані з перерахованими вище операціями [2].

В табл. 2.1 на основі фінансової звітності (Додаток А) проаналізовані процентні доходи банку АТ «Ощадбанк» в динаміці.

Таблиця 2.1 – Аналіз процентних доходів банку АТ «Ощадбанк» за період 2019–2021 рр., млн грн.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021/2019	
				тис. грн	%
Проценти за кредитами, наданими клієнтам	8866,2	8704,2	10384,2	1518,0	17,12
Проценти за коштами в інших банках	217,1	98,4	7,6	-209,5	-96,50
Проценти за інвестиціями до погашення	6441,1	6836,5	9503,1	3062,0	47,54
Проценти за інвестиціями, наявними для продажу	3533,8	2823,2	1454,1	-2079,7	-58,85
Всього процентних доходів	19058,2	18462,3	21349,0	2290,8	12,02

За період аналізу зросли доходи від процентів за кредитами, наданими клієнтам на 17,12% та процентів за інвестиціями до погашення на 47,54%. Проте одночасне падіння доходів від процентів за коштами в банках за кредитами на 96,50%, процентів за інвестиціями, наявними для продажу на 58,85% в кінцевому підсумку на призвело до зменшення у 2021 р. порівняно з 2019 р. загальної величини процентних доходів. В цілому їх приріст склав 2290,8 млн грн або 12,02% (рис. 2.2).

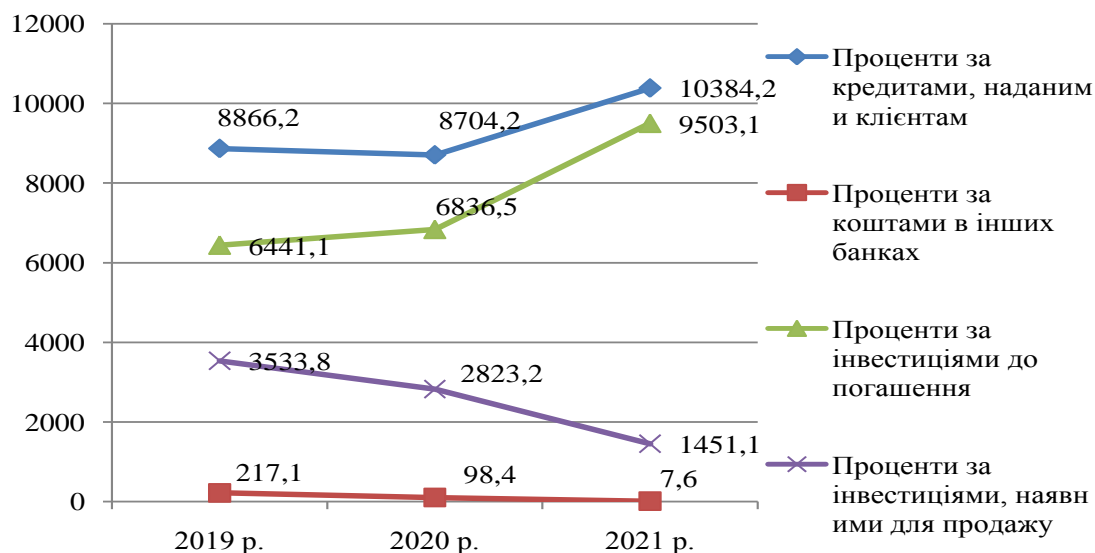

Рисунок 2.2 – Склад і динаміка процентних доходів АТ «Ощадбанк» за 2019–2021 рр., млн грн.

Комісійні доходи теж займають значну частку серед доходів банків. Чим більше платежів приймаються через каси банків, тим і більші будуть такі доходи і банки отримуватимуть більший прибуток. Тобто комісійні доходи – це доходи від касового обслуговування клієнтів при прийманні платежів, при оплаті послуг.

Проаналізувавши комісійні доходи АТ «Ощадбанку» (табл. 2.2) можемо зробити висновок, що найбільші комісійні доходи банку отримував від операцій з пластиковими картками.

Таблиця 2.2 – Комісійні доходи АТ «Ощадбанк» за період 2019–2021 рр., млн грн.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
				тис. грн	%
Розрахунково-касові операції	2546,1	3057,6	3274,8	728,7	28,62
Операції з пластиковими картками	3515,2	4688,0	6172,1	2656,9	75,58
Позабалансові операції	54,7	44,8	58,3	3,6	6,58
Операції з іноземною валютою	131,2	108,2	122,4	-8,8	-6,71
Операції з цінними паперами	3,0	3,2	4,2	1,2	40,00
Інші	188,6	141,9	170,6	-18,0	-9,54
Всього комісійних доходів	6438,7	8043,8	9802,4	3363,7	52,24

Усі компоненти комісійних доходів АТ «Ощадбанк», крім доходів за операціями з іноземною валютою та іншими операціями зростали (найбільшими темпами – на 75,58% зросли доходи від операції з пластиковими картками), що зумовило збільшення сукупного комісійного доходу банку на 2656,9 млн грн.

Витрати банку трактуються як зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів чи збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення чи розподілу власниками). Банківські витрати поділяються на процентні, що зазвичай становлять основну частину витрат, та непроцентні. Процентні витрати АТ «Ощадбанк» наведено в тал. 2.3.

Таблиця 2.3 – Процентні витрати АТ «Ощадбанк» за 2019–2021 рр., млн грн.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
				тис. грн	%
Проценти за рахунками клієнтів	11016,0	8840,9	6342,5	-4673,5	-42,42
Проценти за коштами банків	74,3	100,6	539,4	465,1	625,98
Проценти за кредитами, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	1966,4	1210,7	764,8	-1201,6	-61,11
Проценти за іншими запозиченими коштами	264,1	213,1	206,6	-57,5	-21,77
Проценти за субординованим боргом	245,8	111,0	131,2	-114,6	-46,62
Всього процентних витрат	13566,6	10476,3	7984,5	-5582,1	-41,15

Всі процентні витрати протягом аналізованого періоду, окрім витрат за процентами рахунків клієнтів, зазнали суттєвого зниження – від 21,77% процентів за іншими запозиченими коштами до 46,62% процентів за субординованим боргом. Такі темпи падіння статей процентних витрат призвели до зниження їх загальної величини на 5582,1 млн грн (-41,15%). Динаміку процентних витрат АТ «Ощадбанк» за аналізований період наведено на рис. 2.3.

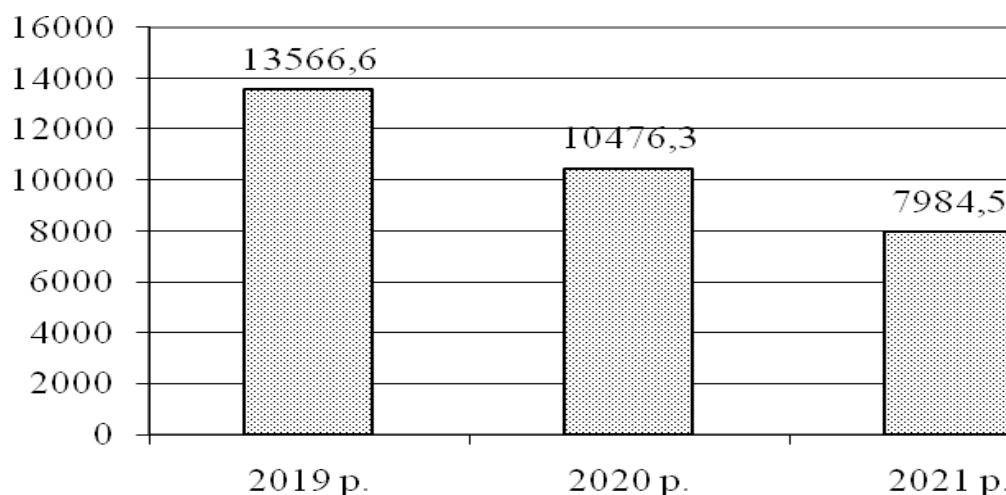

Рисунок 2.3 – Зміни сукупних процентних витрат АТ «Ощадбанк» за 2019–2021 рр., млн грн.

Склад і динаміку комісійних витрат АТ «Ощадбанк» наведено в (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Склад і динаміка комісійних витрат АТ «Ощадбанк» за період 2019–2021 рр., млн грн.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
				тис. грн	%
Операції з платіжними картками	2119,1	2936,1	3410,2	1291,1	60,93
Розрахунково-касові операції	80,8	102,9	130,6	49,8	61,63
Операції з іноземною валютою	14,8	27,0	32,9	18,1	122,30
Операції з цінними паперами	4,8	5,3	6,1	1,3	27,08
Інші	16,1	9,4	22,8	6,7	41,61
Всього комісійних витрат	2235,7	3080,8	3602,6	1366,9	61,14

З 2019 по 2021 рр. зросли комісійні витрати по усім видам операцій. Протягом аналізованого періоду загальна сума комісійних витрат зросла на 61,14% або на 1366,9 млн грн. Слід зазначити, що наявне перевищення темпів комісійних витрат (61,14%) над темпами проросту комісійних доходів (52,24%) є негативною тенденцією. Аналізуючи склад і динаміку операційних витрат АТ «Ощадбанк» слід зазначити, що у грошовому еквіваленті найбільше зростання отримали витрати з послуг зв'язку та витрати на страхування – на 108,69% та

82,96% відповідно (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Склад і динаміка операційних витрат АТ «Ощадбанк» за 2019–2021 рр., млн грн.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
				тис. грн	%
Заробітна плата та премії	4523,8	4939,1	5361,5	837,7	18,52
Амортизація	1307,6	1479,0	1861,3	553,7	42,34
Технічне обслуговування основних засобів	1110,9	1269,0	1518,7	407,8	36,71
Нарахування на фонд заробітної плати	960,5	1061,2	1109,7	149,2	15,53
Послуги зв'язку	406,1	487,4	486,7	253,5	108,69
Операційна оренда	233,2	658,3	132,8	-273,3	-67,30
Комунальні послуги	168,7	131,0	191,3	22,6	13,38
Офісні витрати	117,0	98,9	81,6	-35,4	-30,26
Податки, крім податку на прибуток	127,2	128,8	153,2	26,0	20,42
Витрати на рекламу	59,0	28,7	31,7	-27,3	-46,27
Витрати на охорону	63,7	68,3	31,2	-32,5	-51,00
Професійні послуги	104,8	53,9	102,0	-2,8	-2,68
Витрати на страхування	19,1	23,7	35,0	15,9	82,96
Витрати на відрядження	27,3	8,8	9,5	-17,8	-65,14
Інші витрати	581,0	727,8	478,5	-102,5	-17,64
Всього операційних витрат	9810,0	11163,9	11584,7	1774,7	18,09

Водночас зменшення витрат на рекламу банківських послуг на 46,27% вважаємо негативним фактором, що має суттєвий вплив погіршення ділової активності установи на ринку банківських послуг.

Суттєва економія витрат відбулася за рахунок статей «Операційна оренда» (273,3 млн грн або 67,30%), «Офісні витрати» (35,4 млн грн або 30,26%), «Інші витрати» (102,5 млн грн або 17,64%), що стало результатом скорочення кількості територіальних відділень банку з 3603 у 2019 р. до 2414 у 2021 р. Проте вважаємо таку економію невиправданою оскільки це призводить до зниження конкурентних позицій фінансової установи на банківському ринку та вкотре свідчить про падіння її ділової активності й не релевантному керуючому впливу керівництва банку

Загальна величина операційних витрат за аналізований період збільшилася на 1774,7 млн грн або 18,09% та склала у 2021 р. 11584,7 млн грн

У 2021 р. платоспроможні банки отримали історично рекордні 77,5 млрд грн чистого прибутку, що майже вдвічі більше, ніж у 2020 р. (39,7 млрд грн), та на 33% більше, ніж у 2019 р. (58,4 млрд грн).

Рентабельність капіталу сектору зросла до 35,2% порівняно з 19,2% у 2020 р. Головними чинниками прибутковості банківського сектору у 2021 р. стали подальше зростання операційної ефективності та істотне скорочення відрахувань до резервів. Так, річний приріст чистого процентного та комісійного доходів становив 39% та 25% відповідно. Цьому сприяло збільшення процентних доходів від кредитування, яке суттєво пожвавилось після кризи.

Відповідно, аби зменшити негативні наслідки від пандемії, НБУ суттєво пом'якшив регуляторні вимоги до банків, відтермінувавши вимогу дотримання буферів капіталу. Це дало можливість банкам спрямувати створений запас капіталу на поглинання збитків та підтримку кредитування.

Станом на 01 січня 2022 р. із 71 платоспроможного банку 66 були прибутковими та отримали чистий прибуток 77,9 млрд грн, що перекрыло збитки п'яти банків на загальну суму 0,4 млрд грн. Прибуток сектору концентрований: п'ять найприбутковіших банків сформували 67% усього прибутку.

В цілому, за січень–вересень 2022 р. платоспроможні банки отримали 7,4 млрд грн чистого прибутку порівняно з 51,4 млрд грн прибутку за відповідний період минулого року. Рентабельність капіталу банківського сектору за дев'ять місяців 2022 р. становила 4,3% порівняно з 32,1% рік тому. Така динаміка значною мірою зумовлена зростанням відрахувань у резерви під понесені та очікувані збитки внаслідок війни. З початку року банки сформували резерви обсягом 99,0 млрд грн, із них за березень – вересень – 93,3 млрд грн.

Темпи зростання чистого процентного доходу за 9 місяців 2022 р. уповільнилися до 26% у річному вимірі з 35% у січні – вересні 2021 р. переважно через скорочення процентних доходів у роздрібному сегменті. У перші місяці повномасштабної війни всі великі банки пропонували

позичальникам «кредитні канікули», деякі установи тимчасово знизили ставки за споживчими кредитами.

Попит на банківські послуги поступово відновлюється після шоку на початку повномасштабної військової агресії, але все ще залишається низьким порівняно з минулорічним. Це обмежує комісійні доходи банків.

Станом на 1 жовтня 2022 р. з 67 платоспроможних банків 44 установи були прибутковими та отримали чистий прибуток у розмірі 25,6 млрд грн, 23 – збитковими, зі збитком 18,2 млрд грн.

За результатами 2021 р. чистий прибуток АТ «Ощадбанк» склав 1055,4 млн грн. При цьому у держбюджет у 2021 р банк сплатив найбільшу у своїй історії суму дивідендів – 833 млн грн (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Аналіз фінансових результатів діяльності АТ «Ощадбанк» за 2019–2021 рр., млн грн.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
				тис. грн	%
1	2	3	4	5	6
Процентні доходи	19058,2	15095,0	17806,1	-1252,2	-6,57
Процентні витрати	-13566,6	-10476,3	-7984,5	5582,1	-41,15
Чистий процентний дохід до формування резерву на покриття збитків від знецінення активів, за якими нараховуються проценти	5491,6	7986,0	13364,5	7872,9	143,36
Формування резерву на покриття збитків від знецінення активів, за якими нараховуються проценти	187,0	-2713,7	-1838,8	-2025,8	-1083,31
Чистий процентний дохід/(збиток)	5678,3	5272,3	11525,7	5847,4	102,98
Комісійні доходи	6438,7	8043,8	9802,4	3363,7	52,24
Комісійні витрати	-2235,7	-3080,8	-3602,6	-1366,9	61,14
Чистий збиток від операцій з іноземною валютою	3454,8	-2751,8	882,1	-2572,8	-74,47
Чистий прибуток від операцій з фінансовими інструментами, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибутки або збитки	-3649,4	6302,1	-5331,0	-1681,6	46,08

Продовження таблиці 2.6

1	2	3	4	5	6
Чистий збиток від модифікації фінансових активів та зобов'язань, що оцінюються за амортизованою вартістю фінансових активів, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	83,0	-88,9	-233,9	-316,9	
Розформування/(формування) резерву на покриття збитків за іншими операціями	-41,7	25,6	-9,1	32,5	-78,06
Чисті інші доходи	336,2	174,0	-395,5	-731,7	-217,66
Чистий непроцентний прибуток	4385,9	8624,0	1112,3	-3273,6	-74,64
Операційні витрати	-9810,0	-11163,9	-11584,7	-1774,7	18,09
Прибуток/(збиток) до оподаткування	254,2	2732,4	1053,3	799,1	314,37
Відшкодування/(витрати) з податку на прибуток	1,0	43,9	2,1	1,1	115,38
Чистий прибуток/(збиток) за рік	255,2	2776,3	1055,4	800,2	313,62

З аналізу даних таблиці видно, що протягом періоду, що аналізується спостерігається стійка динаміка скорочення процентних витрат з одночасним зростанням комісійних та операційних витрат.

Разом з тим отримані банком доходи маючи в динаміці позитивні значення (крім чистих інших доходів значення який зменшилося на 217,66%) в цілому перебивають зростання витратності його діяльності.

В 2021 р. АТ «Ощадбанк» отримав чистий прибуток у розмірі 1055,4 млн грн, що у порівнянні з базовим роком свідчить про суттєве зростання його прибутковості на 800,2 млн грн або 313,62%.

Проте водночас слід зазначити наявність негативного тренду у період 2020-2021 рр. коли спостерігається зменшення обсягів прибутковості на 61,98%, або на 1720,9 млн грн.

Невід'ємною частиною аналізу діяльності банку є показники прибутковості. В табл. 2.7 здійснено узагальнення показників ефективності діяльності АТ «Ощадбанк» за 2019–2021 рр.

Таблиця 2.7 – Динаміка показників прибутковості АТ «Ощадбанк» за 2019–2021 рр.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення +,-		
				2020/ 2019	2021/ 2020	2021/ 2019
Коефіцієнт загального рівня рентабельності	0,008	0,064	0,031	0,056	-0,033	0,023
Коефіцієнт дієздатності	0,992	0,936	0,969	-0,056	0,033	-0,023
Доходність активів	0,129	0,186	0,147	0,057	-0,039	0,017
Прибутковість статутного капіталу,%	0,513	5,583	2,122	5,070	-3,461	1,609
Прибутковість балансового капіталу,%	1,305	12,657	4,826	11,352	-7,831	3,521
Прибутковість активів,%	0,102	1,189	0,449	1,086	-0,740	0,347
Чиста процентна маржа,%	2,205	1,978	4,181	-0,227	2,203	1,976
Чистий спред,%	2,177	1,910	4,257	-0,267	2,348	2,080

Результати розрахунків свідчать, що за показниками ефективності за аналізований період діяльність АТ «Ощадбанк» слід вважати прибутковою фінансовою установою.

У 2021 р. показники ефективності діяльності АТ «Ощадбанк» становили: рівень прибутковості балансового капіталу становив – 4,826%, прибутковості статутного капіталу – 2,122%.

Водночас, незважаючи на суттєве покращення показників 2021 р. з базовими 2019 р. ситуація звітного року порівняно з 2020 р. погіршилася. Проте слід зазначити, позитивні тенденції по певним критеріям оцінювання ефективності діяльності банку. Так наявне зростання коефіцієнту дієздатності банку (склало 0,033 п.п), чистої процентної маржі 2,203% , чистого середу 2,348%, що свідчить про підвищення ефективності діяльності банку в умовах нестабільної економіки.

Збільшення зниження чистого процентного спреду АТ «Ощадбанк» за період аналізу з 2,177% до 4,257% на кінець 2021 р. свідчить, що керівництву банку вдалося втримати в умовах карантину необхідний рівень узгодженості процентної політики банку за кредитними і депозитними операціями.

Динаміка найважливіших показників, що характеризують ефективність управління АТ «Ощадбанк» за досліджуваний період, представлена на рис. 2.4.

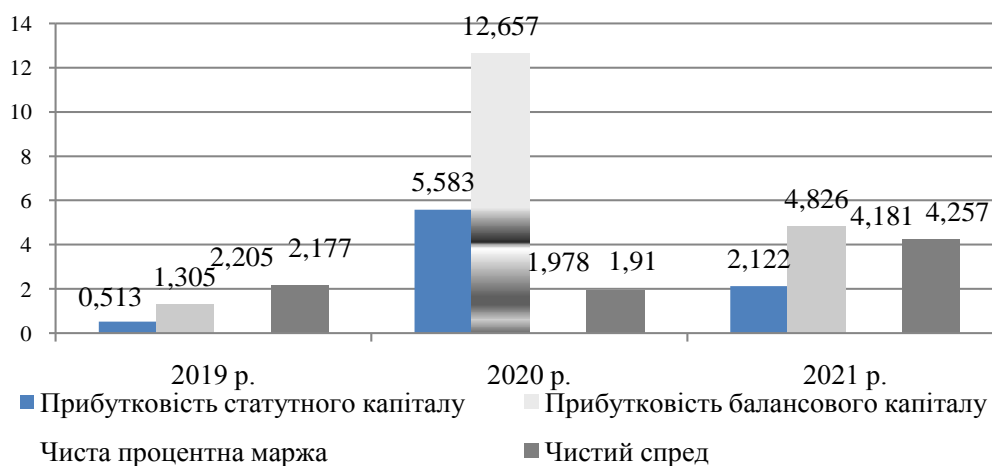

Рисунок 2.4 – Динаміка показників ефективності управління банку АТ «Ощадбанк» за період 2019–2021 рр., %

В свою чергу одночасне суттєве зростання показника чистої процентної маржі в АТ «Ощадбанк» з 2,177% на кінець 2019 р. до 4,257% на кінець 2021 р. свідчить про покращення ефективності політики банку щодо контролю за дохідними активами і дорогими ресурсами, це у свою чергу, зумовлює зменшення ризикованості його діяльності.

2.3 Аналіз ліквідності, фінансової стійкості та ділової активності банку

Достатній рівень та оптимальна структура фінансових ресурсів банківської установи є визначальною складовою стійкості та стабільності банку. Достатній рівень банківського капіталу є базовим чинником його конкурентоспроможності та фінансової стійкості, що насамперед визначає довіру до банку та банківської систему у цілому.

Перш ніж, розглянути структуру та динаміку фінансового забезпечення діяльності АТ «Ощадбанк», слід зазначити, що банківська система України у 2021 р. зберігала значний запас фінансової стійкості та потенціалу до

кредитування.

Адекватність регулятивного капіталу банків на кінець 2021 р. становила 18%, а основного капіталу – 12%, що на 8 в. п. та 5 в. п. відповідно перевищує нормативні значення (10% та 7%). Зменшення відповідних показників капіталізації банків порівняно з груднем 2021 р. пов'язане із упровадженням Національним банком вимоги щодо покриття капіталом 50% розрахункового розміру операційного ризику банків.

В цілому, 2021 р. був сприятливим для зростання і здешевлення ресурсної бази банків. Протягом року банкам вистачало ліквідності для поглинання шоків. Норматив короткострокової ліквідності LCR більшість банків виконувала зі значним запасом.

З початку квітня 2021 р. розпочалося запровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR) з рівня 80% із поступовим його збільшенням на 10 в. п. кожні пів року. На кінець 2021 року всі банки вже виконували вимоги до NSFR_v на рівні, що перевищує 100%.

За 2021 р. чистий гривневий кредитний портфель банків України зріс на 40,2%. Чисті валютні кредити зросли на 9,6% порівняно з 2020 роком. Темпи роздрібного кредитування перевищили докоронакризовий рівень – чистий гривневий портфель кредитів населенню зріс за рік на 36,9%. Приріст чистих гривневих позик на нерухомість становив 62,4%. Частка непрацюючих кредитів у загальному портфелі знизилася за рік на 11,0% – до 30,0%. Найбільший внесок у скорочення частки NPL у 2021 р. зробили державні банки. Вони мали високі темпи зростання кредитного портфеля та списували старі непрацюючі позики на виконання відповідних стратегій.

Отже, здійснимо аналіз ресурсної бази АТ «Ощадбанк», застосувавши інструментарій банківського аналізу – порівнювання, приведення показників до порівнянного вигляду, використання абсолютних і відносних показників.

Аналіз пасивів АТ «Ощадбанк» (Додаток Б) станом на кінець 2021 р. порівняно з кінцем 2019 р (табл. 2.8) показав, що обсяг їх залишків зменшився на 14193,8 млн грн або на 5,7%.

Таблиця 2.8 – Динаміка фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» за 2019–2021 рр.

Пасиви	2019		2020		2021		Відхилення, +,-		Темп росту, % 2021/2019
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	2021/2019	2021/2020	
Зобов'язання	229549,2	92,2	211603,7	90,6	213037,4	90,7	-16511,8	1433,7	-7,2
Власний капітал	19551,9	7,8	21935,2	9,4	21869,9	9,3	2318,0	-65,3	11,9
Усього пасивів	249101,1	100	233538,9	100	234907,3	100	-14193,8	1368,4	-5,7

Отже, на основі динаміки структури фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» слід зазначити наступне: причиною зменшення загального розміру капіталу стало зниження розміру зобов'язань на 16511,8 млн грн (7,2%) за одночасного зростання розміру власного капіталу на 2318,0 млн грн або 11,9%.

При цьому, зобов'язання банку демонстрували неоднозначну динамку, зменшення їх обсягу у 2020 р. порівняно з 2019 р. на 17945,5 млн грн та збільшення у 2021 р. порівняно з 2020 р. на 1433,7 млн грн. При цьому за аналізований період зобов'язання банку скоротилися на 16511,8 млн грн. Слід зазначити, що станом на кінець 2021 р. залишок за рахунками десяти найбільших клієнтів банку становив 15997,7 млн грн, що становить 7,5%.

Власний капітал АТ «Ощадбанк» протягом аналізованого періоду демонстрував позитивну динаміку.

Динаміку складових фінансових ресурсів банку наведено на рис. 2.5.

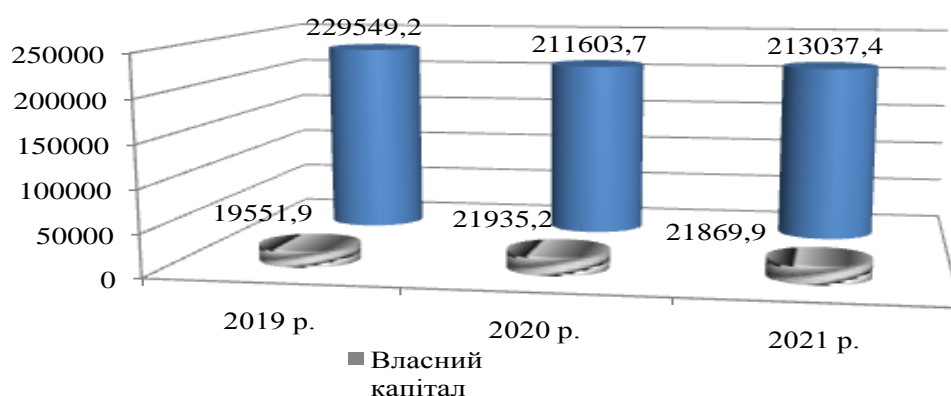

Рисунок 2.5 – Динаміка фінансових ресурсів за 2019–2021 рр., млн грн

Далі варто проаналізувати обсяги власного капіталу та його структуру. Загальні обсяги та структуру власного капіталу банку за аналізований період наведено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Аналіз динаміки власного капіталу АТ «Ощадбанк» за 2019–2021 рр., млн грн

Показники	Станом на 31 грудня			Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
	2019 р.	2020 р.	2021 р.		
				тис. грн	%
Акціонерний капітал	49725,0	49725,0	49725,0	0,0	0,00
Резерв переоцінки будівель	1817,2	1573,0	1564,5	-252,7	-13,91
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу	1018,2	976,0	690,3	-327,9	-32,20
Непокритий збиток	-33008,5	-30338,8	-30109,9	-2898,6	-8,78
Всього власного капіталу	19551,9	21935,2	21869,9	2318,0	11,86

Акціонерний капітал АТ «Ощадбанк» протягом аналізованого періоду змін не зазнав. Акціонерний капітал сформований та внесений у повному розмірі грошовими коштами, облігаціями внутрішньої державної позики та за рахунок прибутку, що спрямовувався на збільшення статутного капіталу, у розмірі 49725,0 млн грн. Станом на кінець 2021 р. номінальна вартість однієї акції становила 1160000 грн (42649 акції). Усі акції Банку відносяться до одного класу та мають право на один голос.

Протягом аналізованого періоду непокритий збиток Банку мав динаміку до зменшення свого розміру, що позитивно вплинуло на розмір власного капіталу установи. Непокритий збиток зменшився за рахунок отриманого банком прибутку. Чистий прибуток банку у 2021 р. склав 1,1 млрд грн. Проте водночас слід зазначити, що цей показник є нижчим за отриманий у 2020 р. на 1,7 млрд грн. В цілому прибутковість фінансової установи за аналізований період призвело до загальної зростання величини власного капіталу банку, а саме на 11,86%, що в грошовому вираженні становить 2318,0 млн грн. Зменшення розміру непокритих збитків становило 2898,6 млн грн (-8,78%). Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу скоротився на 32,2% (327,9 млн грн), з одночасним зменшенням резерву переоцінки будівель на

252,7 млн грн.

Для більш об'єктивного слід порівняти відповідність зміни обсягу залишків активів, власного капіталу, кредитного та інвестиційного портфелів АТ «Ощадбанк» (рис. 2.6).

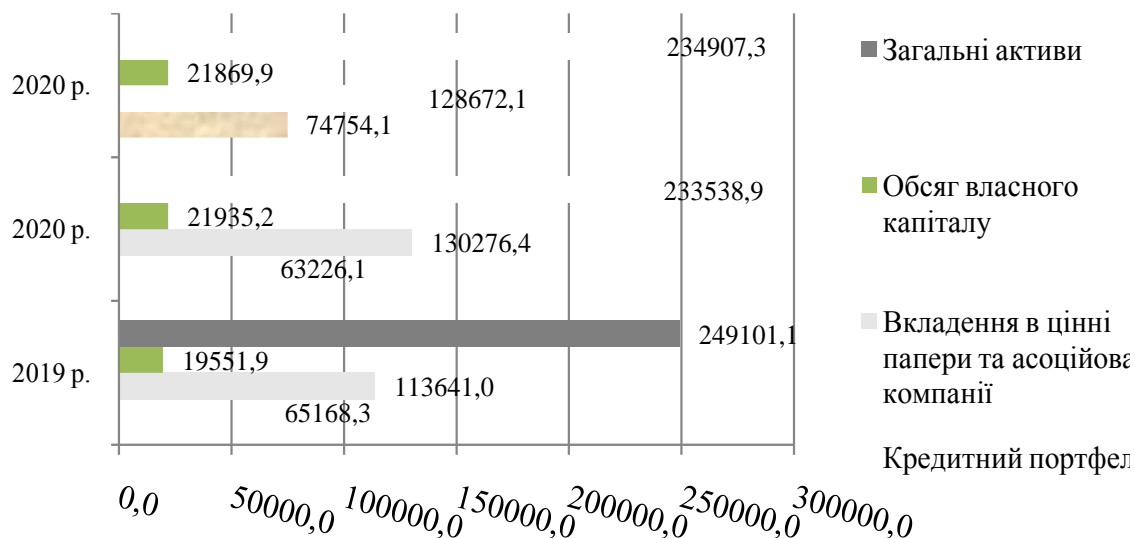

Рисунок 2.6 – Динаміка активів, кредитного портфелю, портфелю цінних паперів та власного капіталу за 2019–2021 рр., млн грн

Проведений аналіз дає можливість стверджувати, що зменшення обсягів активів відбулося за рахунок зменшення розміру зобов'язань. Проте слід констатувати позитивний вплив на динаміку активів банку збільшення обсягу власного капіталу у 2021 р. порівняно з 2019 р. на 2383,3 млн грн.

В свою чергу, слід зазначити, що станом на кінець 2021 р. розподіл активів банку є наступним: 55,04% – інвестиційний портфель (переважно цінні папери); 31,82% – кредитний портфель; 13,14% – інші активи. Кредитний портфель представлено насамперед заборгованістю корпоративних клієнтів – 80%, а також фізичних осіб – 12% та клієнтів мікро-, малого та середнього бізнесу – 8%.

При цьому кредитний портфель збільшився на 9,6 млрд грн (-14,7%). Водночас за 2021 р. клієнтам мікро-, малого та середнього бізнесу видано 3,2 тис. кредитів на суму 4,3 млрд грн, з них – 1,7 тис. кредитів на суму 548,6 млн грн у рамках програми мікрокредитування. Обсяг наданих кредитів

клієнтам ММСБ галузі АПК збільшився порівняно з 2020 р. на 0,9 млрд грн і становив на кінець 2021 р. 2,2 млрд грн. Загалом кредитний портфель банку, забезпечений такими видами застави як: транспортні засоби, обладнання та інше рухоме майно та майнові права на нього, нерухоме майно та майнові права на нього, цілісно-майнові комплекси, державні боргові цінні папери та гарантії державних органів, майнові права на грошові кошти, також частина кредитного портфелю Банку є незабезпеченою.

Регулятивний капітал є одним із найважливіших показників діяльності банків, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків.

У наведеній табл. 2.10 представлений аналіз регулятивних капітальних ресурсів банку для цілей визначення адекватності капіталу.

Таблиця 2.10 – Аналіз регулятивного капіталу АТ «Ощадбанк» за 2019–2021 рр., млн грн.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
				тис. грн	%
Капітал I рівня					
Акціонерний капітал	49725,0	49725,0	49725,0	0,0	0,00
Непокритий збиток	-33008,5	-30338,8	-30109,9	2898,6	-8,78
Всього кваліфікованого капіталу I рівня	16716,5	19386,2	19615,1	2898,6	17,34
Капітал II рівня					
Резерви переоцінки	2835,4	2549,0	2254,8	-580,6	-20,48
Субординований борг	2462,6	1276,2	879,0	-1583,7	-64,31
Всього кваліфікованого капіталу II рівня до ліміту 100% сукупного капіталу I рівня	5298,0	3825,2	3133,8	-2164,3	-40,85
За вирахуванням інвестицій	-24,8	-24,8	-24,8	-	-
Всього регулятивного капіталу	21989,7	23186,6	22724,1	734,3	3,34

Рівень достатності регулятивного капіталу досліджено за нормативами НБУ, які висуває вимоги до його наявності у сумі не менше 200 млн грн (Н1) та

нормативу адекватності регулятивного капіталу (Н2), який має перевищувати 10%.

Слід зазначити, що за проаналізований період регулятивний капітал банку АТ «Ощадбанк» мав нестабільну динаміку. За умов зростання у 2020 р., у 2021 р він зменшився на 1,99% (462,5 млн грн). Загальне збільшення регулятивного капіталу банку відбулося за рахунок збільшення кваліфікованого капіталу I рівня. Щодо капіталу II рівня, то резерви переоцінки скоротилися порівняно з 2019 р. на 580,6 млн грн. Субординований борг за аналізований період зменшився на 1583,7 млн грн (64,31%).

Далі проаналізуємо зобов'язання АТ «Ощадбанк», тобто заборгованість банку, що виникає в результаті минулих подій і погашення якої призводить до відтоку з банку ресурсів, що містять економічну вигоду. Склад і структура зобов'язань АТ «Ощадбанк» за 2019-2021 рр. наведено в табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Склад і структура зобов'язань банку АТ «Ощадбанк» за 2019–2021 рр.

Показники	Станом на 31 грудня						Відхилення 2021 р. до 2019 р., +/-	
	2019 р.		2020 р.		2021 р.		абсолютне	в структурі
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Кошти банків	58,0	0,03	5824,0	2,75	7608,3	3,57	7550,2	3,55
Рахунки клієнтів	202143,0	88,06	186167,8	87,98	191452,8	89,87	-10690,3	1,81
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	18303,2	7,97	11744,3	5,55	0,0	0,0	-18303,2	-7,97
Інші запозичені кошти	4430,1	1,93	4452,7	2,10	10726,1	5,03	6296,0	3,10
Інші зобов'язання	1782,4	0,78	1904,9	0,90	2197,4	1,03	415,0	0,25

Продовження таблиці 2.11

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Субординований борг	2462,6	1,07	1276,2	0,60	879,0	0,41	-1583,7	-0,66
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	369,8	0,16	233,8	0,11	174,0	0,08	-195,8	-0,08
Всього зобов'язань	229549,2	100	211603,7	100	213037,4	100	-16511,8	×

Найбільшу питому вагу у загальному обсягу зобов'язань у аналізованому періоді займали рахунки клієнтів – 89,87%. При цьому, за цією статтею, динаміка за аналізований період була неоднозначною. Якщо у 2020 р. кошти клієнтів демонстрували зменшення порівняно з 2019 р. на 15975,2 млн грн, то у 2021 р. кошти клієнтів збільшилися порівняно з 2020 р. на 5282,0 млн грн. Відповідно у 2021 р. відбулося зменшення рахунків клієнтів на 10690,3 млн грн (1,81%). В цілому зобов'язання зменшилися на 16511,8 млн грн або на 7,2%, тобто швидшими темпами, ніж сукупні активи (5,7%), що свідчить про покращення фінансової стійкості банку.

Регулятивний капітал є одним з найважливіших показників діяльності банківської установи, основне призначення якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банк бере на себе в процесі своєї діяльності, забезпечення захисту вкладів, його фінансової стійкості й стабільності. Регулятивний капітал банку складається з основного (1-го рівня) капіталу та додаткового (2-го рівня) капіталу.

У наступній табл. 2.12 проаналізовані показники достатності капіталу банку. При цьому, слід зазначити, що нормативне значення достатності регулятивного капіталу повинно бути не нижчим 10%.

З 2019 р. запроваджено норматив достатності основного капіталу (НЗ), який визначається як співвідношення основного капіталу до суми активів і позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику. Нормативне значення нормативу НЗ має бути не менше як 7 %.

Таблиця 2.12 – Значення економічних нормативів (капіталу) банку за 2019–2021 рр., %

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Абсолютне відхилення 2021 р.	
				до 2020 р.	до 2019 р.
Регулятивний капітал, виражений як процент від загальної суми активів	8,83	9,93	9,67	-0,25	0,85
Капітал I рівня, виражений як процент від активів	6,71	8,30	8,35	0,05	1,64
Норматив достатності основного капіталу	7,85	9,39	9,31	-0,08	1,46

З аналізу даних таблиці можна зробити висновок, що банк за аналізований період дотримувався показників достатності капіталу, демонструючи при цьому позитивну динаміку зазначених показників.

У 2021 р. порівняно з 2019 р. показник регулятивного капіталу, виражений як процент від загальної суми активів, зважених на ризик збільшився на 0,85 п.п.

Слід зазначити, що незбалансованість джерел ресурсної бази з напрямками їх розміщення за сумами, строками та валютами становить основну загрозу ліквідності для банків.

Ліквідність банку тісно пов'язана (а іноді й змішується) з поняттям платоспроможності, яке тлумачиться як здатність банку своєчасно та в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями. Ліквідність банку значною мірою визначає його платоспроможність, яка залежить і від ряду інших чинників, таких як розмір капіталу, спеціалізація та диверсифікація банківських послуг, загальний рівень ризикованості діяльності банку, співвідношення власних і залучених коштів. Сутність проблеми ліквідності полягає в тому, що попит на ліквідні засоби рідко дорівнює їх пропозиції в будь-який момент часу, тому банк постійно має справу або з дефіцитом ліквідних коштів, або з їх надлишком.

Визнаючи важливість підтримки достатнього рівня ліквідності в умовах економічної нестабільності, НБУ здійснює постійний моніторинг стану ліквідності банківської системи та вживає низку заходів щодо поліпшення її

стану. Одним з перших кроків в напрямі змін в оцінюванні ліквідності банків стало впровадження коефіцієнта покриття ліквідності (LSR).

Контроль ризику ліквідності реалізується через дотримання як регуляторних норм по показниках короткострокової ліквідності і LCR, так і лімітів та вимог за показниками розривів ліквідності, обсягу високоякісних ліквідних активів, концентрацій джерел фінансування.

Коефіцієнт покриття ліквідності (LSR) – це норматив, що встановлює мінімально необхідний рівень ліквідності задля покриття чистого очікуваного впливу грошових коштів протягом одного місяця з урахуванням стрес-сценарію Його основне призначення полягає в накопиченні банком достатнього запасу ліквідних активів, яких би вистачило для своєчасного виконання зобов'язань у повному обсязі протягом 30 днів, коли клієнти забирають з банку свої кошти з відмовою щодо пролонгації угоди. Цей показник визначає мінімальні межі щодо рівня короткострокової ліквідності банків. Банки мають розраховувати норматив LCR щодня й звітувати перед НБУ щомісяця.

Отже, на кінець 2021 р. норматив короткострокової ліквідності банку АТ «Ощадбанк» (Н6), складав 70,0% (2019 р. – 80,46%) при встановленому НБУ значенні нормативу не менше 60%.

Таблиця 2.13 – Показники ліквідності за 2019–2021 рр., %

Показники	Нормативне значення	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Норматив короткострокової ліквідності (Н6)	>60%	64,84	80,46	70,0
Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR_{BB})	>100%	360	296	258
Коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземних валютах (LCR_{IB})	>100%	233	157	150
Коефіцієнт чистого стабільного фінансування	>90%	119,9	181,4	180,2

Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCR_{BB}) та в іноземній валюті (LCR_{IB}) складав – 258% за всіма валютами (LCR_{BB}) та 150% в іноземній валюті (LCR_{IB}) (2020 р. 296% та 157% відповідно) при встановленому

НБУ значенні нормативу не менше 100% за всіма валютами (LCR_{BB}) та в іноземній валюті (LCR_{IB}) (рис. 2.11).

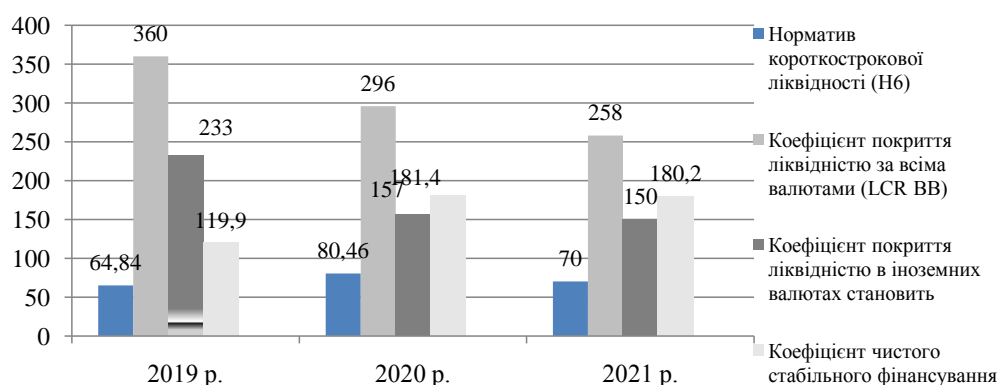

Рисунок 2.7 – Динаміка коефіцієнтів ліквідності АТ «Ощадбанк» за 2019–2021 рр., %.

Отже, показники ліквідності банку характеризуються відповідністю до нормативних вимог НБУ, навіть їх перевищують. Проте ця тенденція не може бути однозначно визначена як позитивна, оскільки АТ «Ощадбанк» має так звану надлишкову ліквідність.

Протягом 2021 р. банк постійно підтримував достатній запас первинної (каса, коррахунок в НБУ та коррахунки в інших банках) та вторинної (портфель ОВДП та депозитні сертифікати НБУ) ліквідності. Значний обсяг ліквідних активів у портфелі Ощадбанку дає можливість покрити відтоки коштів клієнтів навіть за умови реалізації стрес-сценарію, без загрози для безперервності бізнесу.

При цьому, наслідки таких запасів ліквідності банку є двобічними: з одного боку вони свідчать про стійкість АТ «Ощадбанк» до «стресів», а з іншого призводять про зниження прибутковості. Таку ситуацію не можна вважати цілком позитивною, оскільки вона свідчить про те, що банк, намагаючись працювати більш виважено, вкладала свої кошти у високоліквідні активи, які фактично є менш дохідними, ніж активи з більшим строком вкладення.

Надмірна ліквідність породжує дилему «ліквідність – прибутковість», адже найбільш ліквідні активи не генерують доходів. Якщо фактична ліквідність значно перевищує необхідний рівень або встановлені нормативи, то діяльність банку негативно оцінюється акціонерами з погляду не повністю використаних можливостей для отримання прибутку. Імовірність настання ситуації невідповідності між попитом і пропозицією ліквідних коштів називають ризиком незбалансованої ліквідності. Очевидно, що ризик ліквідності майже завжди супроводжує банківську діяльність.

Для оцінювання ефективності та повноти використання банком своїх зобов'язань застосовуються такі показники: ступінь використання платних пасивів; ступінь використання сукупних зобов'язань. Розглянемо показники, що характеризують ефективність використання ресурсів (табл. 2.14).

З даних таблиці видно, що співвідношення дохідних активів і платних зобов'язань маючи стабільну позитивну динаміку зросло на 0,009 п.п. і станом на кінець 2021 р склало 1,060 (при оптимальному значенні не менше 0,90).

Таблиця 2.14 – Динаміка показників ефективності використання ресурсів АТ «Ощадбанк» за 2019–2021 рр.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення +,-		
				2020/ 2019	2021/ 2020	2021/ 2019
Співвідношення дохідних активів і платних зобов'язань	1,048	1,057	1,060	0,009	0,003	0,013
Співвідношення дохідних активів і сукупних зобов'язань	1,027	1,040	1,044	0,013	0,004	0,017
Співвідношення кредитного портфеля і сукупних зобов'язань	0,284	0,299	0,351	0,015	0,052	0,067

Значення показників співвідношення дохідних активів і сукупних зобов'язань та співвідношення кредитного портфеля і сукупних зобов'язань за аналізований період також демонструвало стійку тенденцію зростання протягом усього періоду 2019-2021 рр., що свідчить про дієвість антикризових заходів АТ «Ощадбанк» щодо формування своїх ресурсів.

Таким чином, з метою ефективного управління фінансовою стійкістю,

АТ «Ощадбанк» необхідно узгодити обсягові, часові та вартісні характеристики пасивних операцій з активними, з урахуванням загальної схильності банку до ризику постійно підтримувати резерв вільних коштів на мінімальному рівні, постійно здійснювати пошук нових джерел коштів, оптимізувати процентні ставки за депозитами.

Оцінювання ефективності управління фінансовою стійкістю передбачає дослідження її показників (табл. 2.15).

Таблиця 2.15 – Динаміка показників фінансової стійкості АТ «Ощадбанк» за період 2019–2021 р.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення		
				2020/ 2019	2021/ 2020	2021/ 2019
Вихідні дані, млн грн						
Власний капітал	19551,9	21935,2	21869,9	2383,3	-65,3	2318,0
Статутний капітал	49725,0	49725,0	49725,0	0,0	0,0	0,0
Зобов'язання	229549,2	211603,7	213037,4	-17945,5	1433,7	-16511,8
Загальні активи	249101,1	233538,9	234907,3	-15562,2	1368,4	-14193,8
Коефіцієнти фінансової стійкості						
Коефіцієнт надійності	0,085	0,104	0,103	0,018	-0,001	0,017
Коефіцієнт фінансового важеля	11,741	9,647	9,741	-2,094	0,094	-1,999
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	0,078	0,094	0,093	0,015	-0,001	0,015
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	0,08	0,05	0,06	-0,03	0,01	-0,02
Коефіцієнт захищеності дохідних активів	-0,95	-0,67	-0,69	0,28	-0,02	0,26
Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу	5,010	4,697	4,724	-0,313	0,028	-0,285

Коефіцієнт надійності банку АТ «Ощадбанк» за аналізований період зріс на 0,017 п.п., що є свідченням зниження залежності банку від залучених коштів та підтверджує раніше наведені розрахунки щодо суттєвого збільшення

власного капіталу порівняно із зобов'язаннями. При цьому слід зазначити, що у 2019 р. показник перебував у значенні нижчому від оптимального рівня, яке має бути не менше 0,10. Отже, банк у 2020-2021 рр. змінив негативну тенденцію і станом на кінець аналізованого періоду набув достатню забезпеченість власним капіталом.

Коефіцієнт фінансового важеля за аналізований період відповідно зменшився на 1,999 п.п. Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів за аналізований період зріс, що було пов'язано зі суттєвим зростанням у 2020-2021 рр. активів з одночасним збільшенням розміру власного капіталу банку.

Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу АТ «Ощадбанк» за аналізований період зменшився з 5,010 п.п. станом на кінець 2019 р. до 4,724 п.п. станом на кінець 2021 р., що свідчить про покращення фінансової стійкості банку. Чим вище його значення, тим менш стабільний банк, але зростання цього коефіцієнта є фактором зростання прибутковості акціонерного капіталу.

Банк за аналізований період дотримувався показників достатності капіталу, демонструючи при цьому позитивну динаміку зазначених показників.

Динамічне зростання розміру власного капіталу банку у аналізованому періоді (на 11,86%) разом із зниженням обсягів зобов'язань (на 7,19%) спричинило загальне покращення показників фінансової стійкості.

Якщо коефіцієнт надійності банку у 2019 р. становив 0,085 (0,104 у 2020 р.) то у 2021 р. його розмір перевищив необхідне нормативне значення і склав 1,103. Позитивні зміни 2021 р. свідчать про дієвість антикризових заходів прийнятих менеджментом установи в напрямі підвищення фінансової стійкості АТ «Ощадбанк».

Дослідимо ділову активність банку. Взагалі ділову активність банківської установи визначають аналізуючи взаємозв'язок активів та пасивів, через оцінювання ресурсного забезпечення банку і його використання як у цілому в активах банку, так і його окремих елементах: інвестиції, кредитний портфель,

матеріально-технічне забезпечення.

При цьому слід зазначити, що ділова активність та імідж банку це дві тісно взаємопов'язані між собою категорії.

Якщо оцінювання ділової активності банку визначає ефективність внутрішнього управління фінансовими ресурсами, то оцінювання іміджу визначає те, як ставляться клієнти, кредитори, конкуренти та інші зовнішні користувачі інформації до банку. В свою чергу ці два показники дозволяють здійснити оцінювання рівня ризику репутації.

Для її визначення та оцінювання застосовують різноманітні коефіцієнти які показують рівень використання активів та пасивів банку, ефективність прийнятих рішень менеджерів тощо.

Аналіз ділової активності дозволяє завчасно запобігти різних негативних чинників впливу на діяльність банку та нівелювати вплив різних ризиків, які можуть призвести до погіршення репутації банківської установи.

Проведений аналіз ділової активності АТ «Ощадбанк» (табл. 2.16) демонструє, що коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів, за аналізований період зменшився на 0,015 п.п. і станом на кінець 2021 р. склав 0,907 п.п. Проте за наявності такої динаміки його значення ще суттєво не відповідає оптимальному значенню у 0,70 п.п.

Коефіцієнт кредитної активності зріс на 0,009 і склав на кінець 2021 р. 0,318 п.п. За результатами діяльності 2019 та 2021 рр. кредитна активність банку має суттєве зростання.

Проте, за умови оптимального значення 65-75% коефіцієнт кредитної активності за весь аналізований період є наднизьким, що в свідчить про недостатнє використання джерел фінансування у процесі формування прибуткових активів, та обмеження прибуткового потенціалу.

Зниження показників ділової активності активів банку свідчить про те, що банк не в повному обсязі використовує свій економічний потенціал. Необхідно звернути увагу на раціональність розміщення залучених коштів.

Таблиця 2.16 – Динаміка показників ділової активності банку АТ «Ощадбанк» за 2019–2021 рр.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення		
				2020/ 2019	2021/ 2020	2021/ 2019
Вихідні дані						
Загальні пасиви	249101,1	233538,9	234907,3	-15562,2	1368,4	-14193,8
Зобов'язання всього	229549,2	211603,7	213037,4	-17945,5	1433,7	-16511,8
Строкові депозити	92770,6	101766,6	77580,7	8996,0	-24185,9	-15189,9
Міжбанківські кредити	18303,2	11744,3	0,0	-6558,9	-11744,3	-18303,2
Кредитний портфель	65168,3	63226,1	74754,1	-1942,2	11528,0	9585,7
Загальні активи	249101,1	233538,9	234907,3	-15562,2	1368,4	-14193,8
Доходні активи	235632,5	219992,4	222402,1	-15640,1	2409,7	-13230,4
Вкладення в ЦП	113641,0	130276,4	128672,1	16635,4	-1604,3	15031,2
Прострочені і безнадійні кредити	66704,1	57423,1	42710,8	-9281,0	-14712,3	-23993,3
Коефіцієнти ділової активності						
Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів	0,922	0,906	0,907	-0,015	0,001	-0,015
Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів	0,073	0,050	0,0	-0,023	-0,050	-0,073
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	0,372	0,436	0,330	0,063	-0,105	-0,042
Коефіцієнт активності використання залучених і позичених коштів у доходні активи	1,027	1,040	1,044	0,013	0,004	0,017
Коефіцієнт активності використання залучених і позичених коштів у кредитний портфель	0,284	0,299	0,351	0,015	0,052	0,067
Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	0,702	0,621	0,964	-0,081	0,342	0,261
Коефіцієнт рівня доходних активів	0,946	0,942	0,947	-0,004	0,005	0,001
Коефіцієнт кредитної активності	0,262	0,271	0,318	0,009	0,047	0,057
Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери та пайову участь	0,456	0,558	0,548	0,102	-0,010	0,092
Коефіцієнт інвестицій у доходних активах	0,482	0,592	0,579	0,110	-0,014	0,096
Коефіцієнт проблемних кредитів	1,024	0,908	0,571	-0,115	-0,337	-0,452

Як позитивний чинник у діяльності банку слід зазначити те, що керівництву вдалося знизити рівень проблемних активів у 2021 р. порівняно з 2019 р. на 0,115 п.п., що дає можливість вивільнити значні обсяги відповідних резервів та позитивно впливає на прибутковість та фінансову стійкість банку.

Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів за період аналізу зменшився на 0,042 п. п. і станом на кінець 2021 склав 0,330, що свідчить про те, що банк скоротив свою діяльність щодо залучення позикових коштів. Про це свідчить і зменшення коефіцієнту активності залучення позичених і залучених коштів на 0,015 п.п. порівняно з даними станом на кінець 2019 р.

Коефіцієнт активності використання залучених і запозичених коштів у доходні активи за умов нестійкої динаміки в цілому збільшився на 0,017 п.п і на кінець 2021 р. становив 1,044 п.п. при оптимальному його значенні 0,70, що свідчить про те, що за умов наявної прибутковості діяльності у банк здійснює не достатньо ефективну політику зниження ризиковості своєї діяльності.

Коефіцієнт активності використання залучених і запозичених коштів у кредитний портфель банку збільшився на 0,067 п. п. і склав 0,351 п.п., що свідчить про певне покращення ситуації щодо формування банком доходних активів своєї діяльності. Динаміку показників ділової активності банку АТ «Ощадбанк» за аналізований період наведено на рис. 2.8.

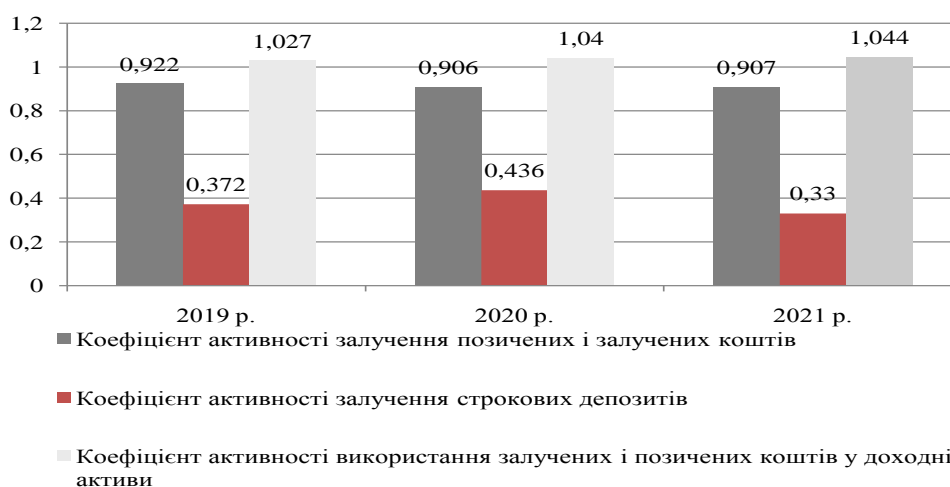

Рисунок 2.8 – Динаміка показників ділової активності АТ «Ощадбанк» за 2019–2021 рр.

Ділова активність активів АТ «Ощадбанк» характеризується рівнем вкладень ресурсів банку в дохідні активи та кредитний портфель.

Коефіцієнт рівня дохідних активів АТ «Ощадбанк» показує, що ефективність використання активів – достатня, оскільки при оптимальному рівні 70-80% для даного банку показник складає 94-95%. Позитивним моментом є загальне зростання даного показника у періоді який аналізується. Це відбувається за рахунок того, що дохідні активи зменшувалися меншими темпами ніж їх загальна величина. У відповідності до вимог зарубіжної практики показник рівня дохідних активів не має бути меншим ніж 93%.

Отже, проведений аналіз засвідчив, що хоча за деякими показниками порівняно з базовим 2019 р. наявні певні негативні явища, проте у аналізованому періоді 2019-2021 рр. відбулося значне покращення фінансових результатів діяльності, а відповідно й фінансового стану банку, що, у свою чергу, в першу чергу стало результатом оптимізації витрат фінансової установи а ніж підвищення і покращення її ділової активності. Протягом аналізованого періоду банку суттєво наростив прибутковість діяльності, й хоча показники ділової активності мають менші діапазони змін зменшення витратності діяльності, банк в цілому має позитивну їх динаміку.

Висновки до розділу 2

АТ «Ощадбанк» є системно важливим банком України. За результатами оцінювання ефективності управління фінансовою стійкістю було зроблено наступні висновки.

За аналізований період 2019-2021 рр. відбулося зменшення ресурсної бази банку на 14193,8 млн грн (5,7%). Причиною збільшення стало зменшення обсягу зобов'язань банку на 16511,8 млн грн (7,2%) за умов значно меншого зростання розміру власного капіталу на 2318,0 млн грн (11,9%). При цьому слід зазначити наявну позитивну динаміку зростання власного капіталу банку.

Проведений аналіз відповідність зміни обсягу залишків активів, власного

капіталу, кредитного та інвестиційного портфелів АТ «Ощадбанк» дає можливість стверджувати, що збільшення обсягу власного капіталу відповідно до 2019 р. відбувалося на фоні нестійкого скорочення обсягу активів та одночасного збільшення кредитного портфелю (14,7%).

Регулятивний капітал є одним із найважливіших показників діяльності банку, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків. Слід зазначити, що за проаналізований період розмір регулятивного капіталу банку мав нестабільну позитивну динаміку, його збільшення на кінець 2021 р. порівняно з 2019 р. становило 734,3 млн грн (3,34%). Значення економічних нормативів (капіталу) банку також відповідали встановленим вимогам.

З метою фінансування активних операцій банк в основному використовує строкові кошти фізичних та юридичних осіб. Рахунки клієнтів займають найбільшу питому вагу у загальному обсягу зобов'язань – 89,87%, при цьому слід зазначити, що у 2020 р. кошти клієнтів АТ «Ощадбанк» демонстрували зменшення порівняно з 2019 р., а у 2021 р. підвищилися до рівня 191452,8 млн грн.

Динаміка показників ефективності використання ресурсів демонструвала позитивну динаміку. За аналізований період співвідношення дохідних активів і платних зобов'язань, за наявного падіння у 2020 р., в цілому збільшилося на 0,009 і станом на кінець 2021 р склало 1,060 (при оптимальному значенні не менше 0,90). Позитивна динаміка показника співвідношення дохідних активів і сукупних зобов'язань свідчить про те, що АТ «Ощадбанк» мав суттєві досягнення реалізації політики оптимального формування ресурсів.

Щодо показників фінансової стійкості, то за рахунок збільшення власного капіталу в загальному обсязі фінансових ресурсів банку протягом аналізованого періоду призвело до збільшення коефіцієнта надійності банку за аналізований період, який зріс на 0,017 п. п. й при цьому значення показника у 2020 р.

вийшло на рівень мінімального оптимального значення у 0,10 п.п. Отже, банк, за певної позитивної динаміки подолав проблему з достатністю забезпеченості власним капіталом.

Щодо фінансових результатів діяльності, то слід зазначити, що протягом аналізованого періоду діяльність банку була прибутковою. Але при цьому значна кількість показників ефективності діяльності демонстрували негативну або нестійку динаміку. Показники ділової активності також підтвердили попередні розрахунки, оскільки значна їх частина демонструвала зниження у 2021 р. порівняно з базовим 2019 р.

В цілому, слід зазначити, що в складних економічних умовах, банк прагне підтримувати відповідний рівень фінансового стану та відповідно фінансової стійкості.

3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ АТ «ОЩАДБАНК»

3.1 Формування методичного інструментарію оцінювання фінансової стійкості банку

Методичне забезпечення оцінювання рівня фінансової стійкості банківської установи передбачає діагностику її фінансового стану за динамікою ключових показників. Осягнення та забезпечення рівноважного фінансового стану свідчить про досягнення банком належних пропорцій щодо зваженого управління активами й пасивами, прибутковістю та надійністю з урахуванням ризиків банківської діяльності.

Для ефективного управління фінансовою стійкістю банку актуальним питанням сьогодення є розроблення відповідних методів оцінювання її рівня. При цьому, особливістю управління фінансовою стійкістю є те, що в кризових умовах ухвалення управлінських рішень часто здійснюють за умов зниження загального рівня керованості банком [6].

Оцінювання фінансової стійкості є етапом діагностики стану фінансової безпеки банку. При цьому, аналіз фінансової стійкості та стабільності банку передбачає велику кількість розрахункових показників.

Відповідний рівень фінансового стану є одним з головних характеристик, що свідчить про стійкість і стабільність розвитку та функціонування банку, про забезпечення конкурентоспроможності і ділової активності.

В цілому показники, що застосовуються при оцінюванні фінансової стійкості та стабільності банківської установи зазвичай представлені у вигляді чотирьох груп: показники достатності капіталу, ділової активності, ліквідності та ефективності управління.

Найбільшого практичного поширення набуло використання методів та моделей оцінювання рівня фінансової стійкості банку, які ґрунтуються на

використанні коефіцієнтів і показників. Головним недоліком коефіцієнтного аналізу є те, що для різних банків складно встановити однакові оптимальні значення показників, оскільки їх розмір може суттєво різнитися. Перевагою є те, що визначення коефіцієнтів здійснюється за допомогою нескладних математичних розрахунків. Як правило, вони угруповуються за певними критеріями.

Відповідний рівень фінансової стійкості визначається з урахуванням меж порогових значень [12].

Ми погоджуємося, що в цілому фінансова стійкість банку визначається рівнем його захищеності і ступенем ефективності діяльності, відповідно пропонуємо за основу методики оцінювання фінансової стійкості банку АТ «Ощадбанк» взяти наступні групи показників:

- показники фінансової стійкості, що перш за все демонструють можливість банку відповідати за своїми зобов'язаннями і забезпечувати прибутковість на достатньому рівні для нормального функціонування;

- показники ліквідності, що характеризує можливість банку забезпечувати своєчасність, повноту та безперервність виконання усіх своїх грошових зобов'язань;

- показники ділової активності, які відображають здатність банку залучати кошти та раціонально управляти ними;

- показники рентабельності, що характеризують рівень ефективності використання ресурсів і капіталу банку.

Слід зазначити, що достатньо велика кількість показників, які характеризують діяльність банку, є показниками комбінованого типу, тобто на певних інтервалах вони є стимуляторами, а на інших – дестимуляторами. Зокрема, це стосується навіть показників ліквідності, які, насамперед, відносяться до показників-стимуляторів, оскільки перевищення ними порогових значень є ознакою задовільного рівня збалансування активів та зобов'язань банку за строками, що позитивно впливає на фінансову стабільність.

Оскільки, фінансову стійкість банку одночасно характеризує значна кількість індикаторів та коефіцієнтів, відповідно варто розраховувати інтегральний показник фінансової стійкості банку АТ «Ощадбанк», що буде відображати вплив різних чинників на неї. Застосування інтегрального оцінювання фінансової стійкості банку АТ «Ощадбанк» надасть можливість не лише здійснити комплексне оцінювання його поточного стану а й виявити потенційні загрози в діяльності банку.

Отже пропонуємо застосувати комплексне оцінюванні рівня фінансової стійкості банку поєднавши коефіцієнтний та бальний аналіз.

Кожний окремих показник запропонованої системи показників оцінювання рівня фінансової стійкості банку АТ «Ощадбанк» дає змогу не тільки визначити абсолютну чи відносну величину об'єкта оцінювання, але й, відповідно до визначеного критерію, одержати динаміку та тенденцію змін показника, а під час розрахунку базисних темпів зростання можна провести подальше прогнозування.

Показники, які будуть використані для оцінювання рівня фінансової стійкості, є не лише взаємопов'язаними а й доповнюють один одного, що дає можливість комплексно та всебічно визначити рівень фінансової стійкості банку.

Запропоновані показники надають можливість банку самостійно здійснювати оцінювання рівня його фінансового потенціалу та мати об'єктивне уявлення щодо відповідності визначених напрямів та пріоритетів розвитку АТ «Ощадбанк».

Інформаційною базою для розрахунку рівня фінансової стійкості є розрахунки проведені у другому розділі дослідження.

Для кожного коефіцієнта (табл. 3.1) необхідно визначити оптимальне значення, що буде використовуватися як критерій для бального оцінювання фінансової стійкості банку, а саме: якщо коефіцієнт відповідає оптимальному значенню, йому присвоюють «1», якщо не відповідає – «0».

Таблиця 3.1 – Показники для оцінювання рівня фінансової стійкості банку АТ «Ощадбанк»

Назва показника	Характеристика	Оптимальне значення	Максимальний бал
1	2	3	4
<i>Показники фінансової стійкості</i>			5
Коефіцієнт надійності (Кфс1)	Співвідношення власного капіталу до залучених коштів. Показує рівень залежності банку	$\geq 10\%$	1
Коефіцієнт фінансового важеля (Кфс2)	Співвідношення зобов'язань банку і капіталу, розкриває здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку	1:20	1
Коефіцієнт достатності капіталу (Кфс3)	Розкриває достатність сформованого власного капіталу і активів в покритті різних ризиків	$\geq 10\%$	1
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу (Кфс4)	Ступінь покриття активів капіталом	12,0-15,0	1
Коефіцієнт залежності банку (Кфс5)	Співвідношення статутного капіталу до власного капіталу, показує залежність банку від його засновників	15-50	1
<i>Показники ліквідності</i>			4
Коефіцієнт короткострокової ліквідності (Кл1)	Характеризує максимальну можливість банку в погашенні зобов'язань всіма активами	$> 60\%$	1
Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами (Кл2)	Можливість банку погашати поточні зобов'язання	$> 100\%$	1
Коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземних валютах (Кл3)	Частка високоліквідних активів у загальних активах банку	$> 100\%$	1
Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (Кл4)	Розкриває, наскільки видані кредити забезпечені всіма залученими депозитами (чи є незбалансована ліквідність)	$> 90\%$	1
<i>Показники ділової активності</i>			5
Коефіцієнт активності залучення ресурсів (Кда1)	Питома вага залучених коштів у загальних пасивах	80-85%	1
Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів (Кда2)	Питома вага одержаних міжбанківських кредитів у загальних пасивах	$> 1\%$	1
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів (Кда3)	Питома вага строкових депозитів у загальних пасивах	40-50%	1
Коефіцієнт активності залучення коштів у кредитний портфель (Кда4)	Питома вага кредитного портфеля у залучених коштах	80-90%	1
Коефіцієнт кредитної активності (Кда5)	Питома вага кредитного портфеля у загальних активах	65-75%	1

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4
<i>Показники рентабельності</i>			5
Загальний рівень рентабельності (Кр1)	Розмір балансового прибутку на 1 грн доходу	Більше 0, збільшення	1
Окупність витрат доходами (Кр2)	Розмір доходу на 1 грн витрат	Більше 0, збільшення	1
Рентабельність активів (ROA) (Кр3)	Рівень окупності чистим прибутком сукупних активів	> 1%	1
Рентабельність загального капіталу (ROE) (Кр4)	Рівень окупності чистим прибутком загального капіталу, характеризує економічну віддачу капіталу.	> 15%	1
Чиста процентна маржа (Кр5)	Відношення чистого процентного доходу до загальних активів банку. Здатність банку утворювати чистий процентний дохід, використовуючи загальні активи	4,5%	1

У результаті, сумарний показник по всім показникам буде характеризувати рівень фінансової стійкості банку. Максимальне значення може складати 19 балів, ми виділяємо п'ять можливих станів, які охарактеризовані в табл. 3.2: кризовий, нестійкий, з ознаками проблемності, задовільний, абсолютний.

Таблиця 3.2 – Градація інтегрального показника рівня фінансової стійкості банку

Межі	Назва	Характеристика	Рекомендовані заходи
0-3,8	Кризовий рівень фінансової стійкості	Від 80% показників не відповідають оптимальним значенням	Заходи антикризового характеру
3,8-7,6	Нестійкий (передкризовий) рівень фінансової стійкості	60-80% показників не відповідають оптимальним значенням	Превентивні антикризові заходи
7,6-11,4	З деякими ознаками проблемності	40-60% показників не відповідають оптимальним значенням	Пошуку та коригування слабких місць
11,4-15,2	Задовільний рівень фінансової стійкості	20-40% показників не відповідають оптимальним значенням	Заходи які передбачають поміркований ризик
15,2-19	Абсолютний рівень фінансової стійкості	До 20% показників не відповідають оптимальним значенням	Заходи спрямовані на розширення та розвиток діяльності банку

Для кожного рівня фінансової стійкості пропонуються відповідні заходи

щодо подальшого управління фінансовими процесами банку:

– заходи антикризового характеру, головною метою яких є подолання кризового стану та забезпечення нормального функціонування банку. Серед методів антикризового управління фінансовою стійкістю банку є розроблення і впровадження систем ризик-менеджменту, що спрямовані на досягнення основних бізнес-цілей банку. Система ризик-менеджменту банку повинна ефективно координувати забезпечення взаємозв'язку між формуванням інформаційної бази, аналізом, плануванням фінансової діяльності банку;

– превентивні антикризові заходи передбачають перш за все орієнтацію на оздоровлення від можливих негативних тенденцій й відновлення ефективного функціонування банку. На цьому етапі виокремлюють проведення постійного моніторингу фінансового стану банку та діагностику ймовірності виникнення кризи;

– пошуку та коригування слабких місць, що передбачає оптимізація діяльності банку;

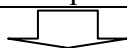
– заходи які передбачають поміркований ризик, що орієнтуються на підтримання стабільної діяльності за умови нейтралізації, лімітування та диверсифікації потенційних ризиків;

– заходи спрямовані на розширення та розвиток діяльності банку, що передбачають орієнтацію на формування інвестиційних ресурсів банку та реалізацію визначених довгострокових інвестиційних цілей та проєктів, що забезпечують ефективність його діяльності.

Слід зазначити, що аналізований період діяльності банку 2019-2021 рр., це період в який у банківській сфері відбулись значні зміни пов'язані з COVID-19 та карантинними обмеженнями. Здебільшого вони торкнулись сфери платежів та кредитування.

Формування системи оцінювання рівня фінансової стійкості банку наведено на рис. 3.1.

Етап 1. Комплексне оцінювання рівня фінансової стійкості банку шляхом поєднання коефіцієнтного та бального аналізу	Група показників	Назва показника	Оптимальне значення	Бал
	Показники фінансової стійкості	Коефіцієнт надійності (Кфс1)	> 0,05	1
		Коефіцієнт фінансового важеля (Кфс2)	1,0-20,0	1
		Коефіцієнт достатності капіталу (Кфс3)	> 0,10	1
		Коефіцієнт мультиплікатора капіталу (Кфс4)	12,0-15,0	1
		Коефіцієнт залежності банку (Кфс5)	15-50	1
	Показники ліквідності	Коефіцієнт короткострокової ліквідності (Кл1)	> 60%	1
		Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами (КП2)	> 100%	1
		Коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземних валютах (Кл3)	> 100%	1
		Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (Кл4)	>90%	1
	Показники ділової активності	Коефіцієнт активності залучення ресурсів (Кда1)	0,80-0,85	1
		Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів (Кда2)	> 0,01	1
		Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів (Кда3)	0,40-0,50	1
		Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель (Кда4)	0,80-0,90	1
		Коефіцієнт кредитної активності (Кда5)	0,65-0,75	1
	Показники рентабельності	Загальний рівень рентабельності (Кр1)	> 0	1
		Окупність витрат доходами (Кр2)	> 0	1
		Рентабельність активів (ROA) (Кр3)	> 0,01	1
		Рентабельність загального капіталу (ROE) (Кр4)	> 0,15	1
		Чиста процентна маржа (Кр5)	0,04-0,05	1

Етап 2.
Градація інтегрального показника фінансової стійкості банку та економічна інтерпретація рекомендованих заходів

Межі	Характеристика рівня фінансової стійкості банку	Рекомендовані заходи
[0-3]	Кризовий рівень фінансової стійкості банку	Заходи антикризового характеру
[4-7]	Нестійкий (передкризовий) рівень фінансової стійкості банку	Превентивні антикризові заходи (санация)
[8-11]	Рівень фінансової стійкості банку з деякими ознаками проблемності	Пошуку та коригування слабких місць
[12-15]	Задовільний рівень фінансової стійкості банку	Заходи які передбачають поміркований ризик
[16-19]	Абсолютний рівень фінансової стійкості банку	Заходи спрямовані на розширення та розвиток діяльності банку

Рисунок 3.1 – Методичне підґрунтя формування системи оцінювання фінансової стійкості банку

За результатами методичного підходу щодо комплексного оцінювання фінансової стійкості банку отримали наступну динаміку його стану (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Результати комплексного рівня фінансової стійкості банку АТ «Ощадбанк» за 2019–2021 рр.

Рік	Кфс1	Кфс2	Кфс3	Кфс4	Кфс5	Кл1	Кл2	Кл3	Кл4	Кда1	Кда2	Кда3	Кда4	Кда5	Кр1	Кр2	Кр3	Кр4	Кр5	Сумарний бал	Оцінювання рівня фінансової стійкості
2019	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	1	1	1	1	0	14	Задовільний рівень фінансової стійкості
2020	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	0	15	Задовільний рівень фінансової стійкості
2021	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	1	1	1	1	1	14	Задовільний рівень фінансової стійкості

Рівень фінансової стійкості АТ «Ощадбанк» протягом аналізованого періоду знаходився в межах задовільного рівня, оскільки інтегральний показник знаходився в межах 14-15. При цьому, для покращення показників фінансового стану банку, необхідно більш уваги приділяти показникам, які характеризують ділову активність, а саме: збільшувати обсяги строкових депозитів, більш активно використовувати залучені кошти у кредитний портфель, підвищувати кредитну активність. Щодо показників прибутковості, то найвищими вони були у 2020 р.

Загалом, запропонований методичний підхід до оцінювання рівня фінансової стійкості банку завдяки багатоаспектності обраних індикаторів дозволяє комплексно діагностувати стан фінансового забезпечення банку та ефективність використання фінансових ресурсів, що безпосередньо є визначальним в системі забезпечення фінансової стійкості та стабільності банківської установи. Використання вектору порогових значень дозволяє виявляти слабкі місця у діяльності банку.

Підсумовуючи результати слід відмітити, що оцінювання рівня фінансової стійкості банку є важливим елементом при формуванні його стратегії розвитку, адже дозволяє здійснити оцінювання його фінансової

стійкості, ділової активності, ліквідності та ефективності діяльності на основі аналізу збалансування його фінансових показників.

Відповідно до своєї бізнес-моделі АТ «Ощадбанк» є універсальним банком, який надає пріоритетне значення розширенню роздрібного, мікро-, малого та середнього бізнесу, утримуючи при цьому міцні позиції за напрямом корпоративного бізнесу.

У 2019-2021 рр. АТ «Ощадбанк» продемонстрував прогрес у реалізації цілей, визначених стратегією банку [54]:

Значне поліпшення операційних показників, стабільну прибуткову діяльність та зростання бізнесу. Так, операційний прибуток АТ «Ощадбанк» за результатами 2021 р. становив 5,5 млрд грн, що в рази більше за результат попереднього року. З урахуванням від'ємного торгового результату 4,4 млрд грн, який спричинено посиленням гривні та відповідною індексацією цінних паперів у портфелі АТ «Ощадбанк», чистий прибуток становив 1,1 млрд грн, що значно перевищує запланований показник.

Здійснення врегулювання непрацюючого кредитного портфеля. У 2021 р. цей показник, розрахований за методикою НБУ, зменшився на 18,3 млрд грн (до 33%). Такого результату вдалось досягти завдяки використанню якнайширшого інструментарію врегулювання проблемної заборгованості.

Темпи зростання ресурсної бази роздрібного бізнесу АТ «Ощадбанк» були вищими за середні по банківській системі. Портфель роздрібних кредитів банку зріс на 4,7 млрд грн та становив 13,6 млрд грн. Основними драйвери зростання портфеля банку у 2021 р. були автокредити, кредити по платіжних картках, іпотечні та кеш-кредити. Загалом на кінець 2021 р. залишки на рахунках фізичних осіб в АТ «Ощадбанк» склали 123,5 млрд грн. З цієї суми понад 55% – строкові депозити. Це свідчить про незмінну довіру вкладників. При цьому до 37% зросла питома вага депозитів, відкритих через Інтернет та мобільний застосунок «Ощад 24/7».

У довгостроковій перспективі АТ «Ощадбанк» прагне зміцнюватиме свою позицію на ринку як прибутковий, комерційно орієнтований

універсальний банк, лідер у частині інновацій та задоволенні клієнтських потреб.

Відповідно до стратегії розвитку АТ «Ощадбанк» розвиває стратегічне партнерство з ЄБРР у частині його залучення як «якірного» інвестора з метою здійснення підготовки до приватизації.

Усвідомлюючи роль та значення АТ «Ощадбанк» як системно важливої установи для економіки країни, з моменту початку війни постійно розроблюються та вживаються заходи з підтримки підприємств сфери мікро-, малого і середнього бізнесу, а також суб'єктів великого підприємництва.

В умовах воєнного стану АТ «Ощадбанк» в своїй діяльності керується наступним:

У період воєнного стану є неактуальним та недоцільним досягнення очікуваних у мирний період показників діяльності банків державного сектору, визначених Засадами стратегічного реформування державного банківського сектору, а також виконання ключових показників діяльності, визначених стратегіями розвитку кожного з банків державного сектору.

Місія банків державного сектору в період воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки полягає в активній участі в забезпеченні фінансової стабільності України, підтримці та стабільності функціонування банківської системи, забезпеченні фінансування пріоритетних галузей економіки та безперебійного функціонування підприємств (об'єктів) критичної інфраструктури, в тому числі таких, що знаходяться в державній власності.

Однією зі стратегічних цілей у період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки є забезпечення фінансової підтримки пріоритетних галузей економіки та підприємств (об'єктів) критичної інфраструктури.

Пріоритетами в діяльності банків державного сектору має бути в тому числі, але не виключно, фінансування:

– суб'єктів підприємницької діяльності, які постраждали внаслідок збройної агресії російської федерації проти України та/або для запобігання ними такої агресії, зокрема з метою задоволення потреб Збройних Сил України;

- аграрного сектору економіки з метою продовольчого забезпечення;
- суміжних галузей, які забезпечують функціонування сільськогосподарських підприємств;
- підприємств (об'єктів) критичної інфраструктури;
- підприємств харчової промисловості, продуктового ритейлу та суміжних галузей;
- інфраструктурних проектів, та транспортно-логістичної інфраструктури та проектів, пов'язаних із розвитком нових логістичних рішень;
- підтримка релокації підприємств, що знаходились у місцях ведення активних бойових дій;
- проектів з розвитку виробничих потужностей для заміщення продукції, що імпортувалась з росії та білорусі.

Крім того, Ощадбанк в умовах воєнного стану та суттєвих обмежень щодо застосування ряду інструментів урегулювання продовжує виконувати дії, спрямовані на зменшення обсягу непрацюючих активів.

3.2 Стрес-тестування в системі діагностики стійкості банківських установ

В умовах сприятливого економічного середовища діяльність банківських установ активізується, що призводить до зростання обсягів наданих кредитів, підвищення рівня ефективності діяльності і, як наслідок, зростання показників рентабельності. Нестабільні макроекономічні умови призводять до зниження рівня попиту та доходів населення, дефіциту ліквідності, скорочення обсягів кредитування і зростання витрат по залученню коштів. Відповідно ситуація в банківському секторі змінюється на протилежну: доходи банків знижуються, зростають обсяги витрат, що призводить до зменшення прибутку та навіть збитку.

Кудряк Ю. зазначає, що визначення орієнтирів формування й реалізації сучасних фінансових стратегій банків в Україні відбувається в умовах динамічності та непередбачуваності ринкового середовища функціонування

банківських установ, а також проблематики внутрішньобанківських бізнес-процесів. Світова фінансово-економічна криза довела недостатню ефективність банків навіть зі значним обсягом фінансових ресурсів та їхню неспроможність протистояти кризовим процесам, а відтак бути базисом фінансової стабільності держави [36].

Водночас у нових реаліях вітчизняної економіки, погіршення фінансових показників діяльності великих банків загрожує поширенням системності банкрутств в економіці, зниженням довіри клієнтів до банків і дефіцитом кредитних ресурсів для позичальників. Для попередження цих негативних наслідків, НБУ і власники банків застосовують відповідні механізми регуляторного впливу, надають фінансову підтримку, що трансформує конкурентні умови діяльності банків й суттєво впливає на розроблення їхніх фінансових стратегій [53].

Функціонування фінансових установ в умовах нестійкого середовища сприяють розвитку інноваційних підходів до аналізу ризиків фінансових установ – стрес-тестування, методик VaR, імітаційного моделювання, які й у теперішній час застосовуються у найефективніших програмах ризик-менеджменту.

Оцінювання фінансової стабільності банків на підставі стрес-тестування застосовується для того, щоб з'ясувати рівень вплив шоків на різні показники банківської діяльності. Також стрес-тести є безпосереднім інструментом щодо можливості кількісно виміряти можливі зміни у балансі банку, структуру його витрат, потенційні втрати за кредитами та депозитами.

Регулятор, Національний банк України, застосовуючи стрес-тестування може здійснити оцінювання можливого обсягу втрат всього банківського сектору та визначити рівень резервів, який необхідно створити банкам для найбільш безболісного подолання негативних шоків в економіці. Керівництво банківських установ здійснюючи стрес-тестування, отримує інформацію щодо найбільш вразливих аспектів діяльності банку на сьогоднішній момент часу [20].

Виокремлюють різноманітні типи стрес-тестів та методичні підходи їх здійснення. Характеристику основних методів аналізу, що застосовуються під час стрес-тестування, наведено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Методи аналізу під час стрес-тестування банків [11]

Метод аналізу	Характеристика методу
Аналіз чутливості	Ідентифікація ризиків та ймовірних реакцій банків на шоківі ситуації (зміни валютного курсу, ціни на активи, процентних ставок).
Сценарний аналіз	Перевірка стабільності банків до можливих сценаріїв розвитку економіки.
Аналіз «зараження»	Оцінка трансмісії шоків, що транслуються від окремого банку до банківського сектору загалом.

Національним банком України з 2018 р. розпочато проведення оцінювання стійкості банків, яке передбачає, зокрема, проведення стрес-тестування для окремо визначеного Національним банком переліку банків. Під час стрес-тестування визначаються оціночні показники фінансової звітності банку (балансу та звіту про прибутки й збитки) та необхідний рівень капіталу на три роки після звітної дати за базовим та несприятливим макроекономічними сценаріями.

Як один із найсуттєвіших фінансових індикаторів для оцінки рівня впливу макроекономічних чинників на фінансову стабільність банків в моделях стрес-тестування широко використовується капітал банків. При цьому, виконання мінімальних вимог до достатності капіталу не є повною гарантією стійкості в стресових умовах.

У 2019 р. Національний банк України провів стрес-тестування найбільших банків, в якому прийняло участь 29 банків, сумарно активи яких складають понад 90% активів банківської системи. Стрес тестування також пройшов і АТ «Ощадбанк».

За результатами стрес-тестування банкам установлювався необхідний рівень достатності основного та регулятивного капіталу. Визначення необхідного рівня достатності основного та регулятивного капіталу відбувалося, якщо розрахункові значення банку хоча б в один із років

прогнозного горизонту опускалися нижче граничних рівнів: 7% і 10% для базового, та 3,5% і 5% – для несприятливого сценаріїв [42].

Не зважаючи на те, що розмір нормативу достатності основного капіталу АТ «Ощадбанк» хоча й відповідає вимогам регулятора, однак під час реалізація негативного сценарію він має бути значно більшим, щоб забезпечити стійкість банку.

У 2021 р. (у 2020 р. стрес-тестування не проводилось у зв'язку з пандемією COVID-19) оцінювання здійснювалася традиційно за двома сценаріями: базовим та несприятливим. Базовий сценарій відповідає макроекономічним прогнозам НБУ. Несприятливим припускається настання стресових умов, за яких реалізуються основні фінансові ризики: кредитний та ринковий, зокрема процентний. Уперше оцінювалися можливі втрати банків унаслідок зміни вартості державних цінних паперів. Результати стрес-тестування 30 банків у 2021 р. засвідчили, що за базовим сценарієм 10 банків мають потребу в додатковому капіталі на суму 5,3 млрд грн, за кризовим – 20 банківських установ мають потребу в капіталі на суму 41,7 млрд грн.

За базовим сценарієм до кінця 2021 р. мали збільшити свій капітал чотири банки. 16 банків, за негативним сценарієм мають провести заходи для підвищення достатності капіталу (або зниження ризиковості діяльності).

Хоча порівняно з 2019 р. кількість банків, для яких за результатами стрес-тестування виявлено ризики для капіталу, суттєво не змінилася, при цьому потреба в капіталі значно знизилася. У 2019 р. за несприятливим сценарієм банківським установам не вистачало 73,8 млрд гривень, за базовим – 35,3 млрд грн.

Кращі результати більшості банків у 2021 р. були зумовлені їх вищою капіталізацією, покращенням якості кредитного портфеля та достатнім рівнем операційної ефективності.

Результати стрес-тестування для АТ «Ощадбанк» показали, що за кризовим за кризовим сценарієм банк має потребу у додатковому капіталі.

У 2021 р. банки зберігали значний запас капіталу понад мінімальні вимоги. Стрес-тестування продемонструвало, що загалом ризики для капіталу банків знизилися впродовж двох років, чи не найпомітніше – кредитний. Проте все більшу вагу набирає процентний ризик, зокрема ризик інвестування в цінні папери. Для підвищення власної стійкості банки мають підтримувати капітал на встановлених НБУ рівнях. Нині банки готові не лише виконати вимоги до капіталу, що запроваджуються з початку наступного року, а й розпочати формування буферів консервації капіталу та системної важливості.

Національний банк України у 2022 р. не проводив оцінку стійкості банків через воєнні дії.

Незважаючи на великі обсяги докапіталізацій в останні роки, державні банки все одно залишаються більш чутливими до потенційних криз, аніж банки з приватним капіталом. Результати стрес-тестувань банків, які НБУ проводив у 2018 та 2019 рр., засвідчили, що в разі настання кризових явищ саме державні банки потребуватимуть найбільше капіталу з-поміж усіх груп банків.

У 2018 р. сукупна потреба в капіталі трьох державних банків АТ «Ощадбанк», АТ «Укрексімбанк» та АБ «Укргазбанку» за підсумками стрес-тестів становила 17 млрд грн, або 41% усієї потреби в капіталі 24 найбільших банків. За стрес-тестуванням 2019 р. оцінка потреб у капіталі цих же банків становила 23 млрд грн, або 66% потреб усіх найбільших банків (за песимістичним сценарієм – 46 млрд грн, або 62% потреб усіх найбільших банків).

Проблеми щодо потреби в капіталі зумовлені в першу чергу наступними чинниками:

- високою вартістю та короткою строковістю фондування, що визначає суттєвий процентний ризик банківських установ у несприятливих умовах;
- значні витрати адміністративного характеру;
- утриманням на балансі надмірного обсягу непрофільних активів. При цьому, за правилами основний капітал банків поетапно зменшується на вартість непрофільних активів;

– незадовільним фінансовим станом певних великих позичальників.

Незважаючи на відсутність вимоги до формування та утримання буферів капіталу, сьогодні близько 90% українських банків мають по суті буфер консервації капіталу.

Поточна достатність капіталу всіх системно важливих банків перевищує суму мінімальних вимог та двох буферів: консервації капіталу та системної важливості. Це є свідченням консервативних підходів до планування капіталу банками.

У 2024 р. запроваджуються заходи щодо приведення структури капіталу банківських установ у відповідність до міжнародних стандартів. Будуть запроваджені: трирівнева структура капіталу (основний капітал 1 рівня, додатковий капітал 1 рівня та капітал 2 рівня), нові вимоги до складових капіталу та порядку вирахувань із капіталу, додаткові «пруденційні фільтри», спрямовані на очищення капіталу від складових, які по суті не здатні поглинати збитки та не забезпечують фінансову стійкість банку, запровадження коефіцієнту левериджу, який встановлює вимоги до достатності капіталу залежно від загального обсягу активів (без застосування коефіцієнтів ризикозваження) [15, 41].

Запровадження коефіцієнту левериджу посилить вже наявні вимоги, стане завершальним етапом формування цілісної системи вимог до достатності капіталу банків та забезпечить її уніфікацію з європейськими підходами [52].

Наявний запас капіталу банківським установа потрібен для виконання оновлених НБУ вимог. Оскільки у 2021 р. ваги ризику за незабезпеченими споживчими кредитами зросли до 125%, а з початку 2022 р. до 150%. Крім того, регулятором було анонсовано встановлено мінімальні вимоги до капіталу під операційний ризик. Достатній рівень прибутковості банківської системи дозволяє запровадження новацій та не призведе до надмірного навантаження на банківських установ.

Але враховуючи, що капітал повинен забезпечити покриття всіх суттєвих ризиків банку НБУ необхідно буди переконаним, що:

- мінімальні вимоги до капіталу банку належно покривають кредитний, ринковий та операційний ризику;
- капіталу банку достатньо, щоб покрити всі інші значні ризику у його діяльності;
- навіть при настанні несприятливих подій, капіталу банку буде достатньо для підтримки платоспроможності;
- у банку відсутні суттєві недоліки системи управління ризиками капіталу або капіталу достатньо, щоб мінімізувати можливі негативні наслідки цих недоліків.

З огляду на проведене дослідження, слід зазначити, що покращення фінансової надійності ситуації та посилення фінансової стабільності банківських установ насамперед залежать від виважених заходів НБУ.

В Україні сьогодні функціонує 4 банки, в яких частка держави у власності становить 100% або близько 100% та в яких держава має визначальний вплив на операційну діяльність і прийняття ключових рішень (надалі – державні банки). Вони є найбільшими українськими банками за розміром активів, на них сукупно припадає майже 52% чистих активів банківської системи.

Слід зазначити, що місія банків державного сектору у період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки полягає в активній участі у забезпеченні фінансової стабільності України, підтримці та стабільності функціонування банківського сектору, забезпеченні фінансування пріоритетних галузей економіки та безперебійного функціонування підприємств (об'єктів) критичної інфраструктури, у тому числі таких, що знаходяться у державній власності.

Незважаючи на воєнні дії, триває модернізація банківської системи країни.

Згідно з повідомленням НБУ, плановий перехід на нове покоління СЕП (системи електронних платежів) відбудеться 1 квітня 2023 р. СЕП НБУ працюватиме в цілодобовому режимі (24/7) на базі міжнародного стандарту ISO 20022, що створить технологічне підґрунтя для приєднання України до

Єдиної зони платежів у євро (SEPA) та реалізації сервісу миттєвих платежів в Україні. Міжнародний стандарт ISO 20022 – універсальний спосіб взаємодії різних автоматизованих систем учасників фінансових і торгових ринків у світі. Він є основою функціонування європейських платіжних систем. Переведення платіжної інфраструктури України на міжнародний стандарт ISO 20022 триває з 2016 р. [42]

У 2021 р. АТ «Ощадбанк» для досягнення цілей та завдань керувався стратегією розвитку, але у зв'язку з повномасштабним вторгненням та початком воєнних дій з боку російської федерації в лютому 2022 р. стратегічні виклики та завдання банку було переглянуто.

Висновки до розділу 3

Методичне забезпечення оцінювання рівня фінансової стійкості банківської установи передбачає діагностику її фінансового стану за динамікою ключових показників. Досягнення та забезпечення рівноважного фінансового стану свідчить про досягнення банком належних пропорцій щодо зваженого управління активами й пасивами, прибутковістю та надійністю з урахуванням ризиків банківської діяльності.

Для ефективного управління фінансовою стійкістю банку актуальним питанням сьогодення є розроблення відповідних методів оцінювання її рівня.

Пропонується застосувати комплексне оцінюванні рівня фінансової стійкості банку поєднавши коефіцієнтний та бальний аналіз.

Для кожного коефіцієнта визначається оптимальне значення, що буде використовуватися як критерій для бального оцінювання фінансової стійкості банку, а саме: якщо коефіцієнт відповідає оптимальному значенню, йому присвоюють «1», якщо не відповідає – «0».

У результаті, сумарний показник по всім показникам буде характеризувати рівень фінансової стійкості банку. Максимальне значення може складати 19 балів, нами виокремлено п'ять можливих станів: кризовий,

нестійкий, з ознаками проблемності, задовільний, абсолютний.

Рівень фінансової стійкості АТ «Ощадбанк» протягом аналізованого періоду знаходився в межах задовільного рівня, оскільки інтегральний показник знаходився в межах 12-15. При цьому, для покращення показників фінансового стану банку, необхідно більш уваги приділяти показникам, які характеризують ділову активність, а саме: збільшувати обсяги строкових депозитів, більш активно використовувати залучені кошти у кредитний портфель, підвищувати кредитну активність. Щодо показників прибутковості, то найвищими вони були у 2020 р.

Оцінювання рівня фінансової стійкості банку є важливим елементом при формуванні його стратегії розвитку, адже дозволяє здійснити оцінювання його фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності та ефективності діяльності на основі аналізу збалансування його фінансових показників.

Оцінювання фінансової стабільності банків на підставі стрес-тестування застосовується для того, щоб з'ясувати рівень вплив шоків на різні показники банківської діяльності.

Також стрес-тести є безпосереднім інструментом щодо можливості кількісно виміряти можливі зміни у балансі банку, структуру його витрат, потенційні втрати за кредитами та депозитами.

Як один із найсуттєвіших фінансових індикаторів для оцінки рівня впливу макроекономічних чинників на фінансову стабільність банків в моделях стрес-тестування широко використовується капітал банків. При цьому, виконання мінімальних вимог до достатності капіталу не є повною гарантією стійкості в стресових умовах.

Результати стрес-тестування 30 банків у 2021 р. засвідчили, що за базовим сценарієм 10 банків мають потребу в додатковому капіталі на суму 5,3 млрд грн, за кризовим – 20 банківських установ мають потребу в капіталі на суму 41,7 млрд грн.

Результати стрес-тестування для АТ «Ощадбанк» показали, що за кризовим за кризовим сценарієм банк має потребу у додатковому

капіталі.

Незважаючи на великі обсяги докапіталізацій у 2014–2017 рр, державні банки все одно залишаються більш чутливішими до потенційних криз, аніж банки з приватним капіталом.

Проблеми щодо потреби в капіталі зумовлені в першу чергу наступними чинниками: високою вартістю та короткою строковістю фондування, що визначає суттєвий процентний ризик банківських установ у несприятливих умовах; значні витрати адміністративного характеру; утриманням на балансі надмірного обсягу непрофільних активів; незадовільним фінансовим станом певних великих позичальників.

ВИСНОВКИ

Фінансова стійкість є дуже широким поняттям, яке охоплює різні аспекти функціонування банківських установ.

У результаті проведеного теоретичного дослідження сутності фінансової стійкості банку було визначено, що це комплексна та динамічна характеристика, яка зумовлює ефективність банку та визначається достатністю банківського капіталу, високою якістю його активів, прибутковістю та ліквідністю, а також прийнятними фінансовими ризиками, що дає змогу банку стабільно функціонувати та конкурувати з іншими банківськими установами.

При визначенні фінансової стійкості банку необхідно враховувати як внутрішні (ендогенні), так і зовнішні (екзогенні) чинники забезпечення фінансової стійкості банківської установи. Так, основними зовнішніми чинниками забезпечення фінансової стійкості банку є: стан фінансового ринку та банківської системи; політична стабільність та економічні умови в Україні; нормативно-правове поле банківської діяльності; застосування регулятором пруденційного нагляду; дієвість фінансового моніторингу НБУ; заходи регулятора з підтримки ліквідності банків; доступність фінансових ресурсів для банків; рівень довіри населення та бізнесу до банків.

Основними внутрішніми чинниками забезпечення фінансової стійкості банку є такі: розмір, склад і структура, динаміка та якість активів; достатність регулятивного капіталу банку; структура залучених і позикових коштів банку; ефективність системи управління ризиками; розвиток операцій із банківськими платіжними інструментами; дохідність (рентабельність) активних операцій банку; імідж і репутація банку як надійної фінансової установи; доступність і прозорість інформації про банк.

У сучасних умовах уже напрацьований досить потужний методичний інструментарій для оцінювання фінансової стійкості банківських установ.

Оцінювання фінансової стійкості являє собою досить складний процес.

Для об'єктивної оцінки фінансової стійкості банків у вітчизняній практиці поєднують два напрями оцінювання:

– на макроекономічному рівні: зовнішнє оцінювання фінансової стійкості банківського сектору регулятором на основі цілісної системи оцінки та контролю дотримання економічних нормативів;

– на рівні окремого банку: самооцінка на основі застосування внутрішньої системи оцінювання власної фінансової стійкості, що містила б комплекс таких показників, які сповна відображали специфіку діяльності банку.

Проведений аналіз методів оцінювання фінансової стійкості банку дозволяє зробити висновок, що використання лише одного методу аналізу є недостатнім. Виходячи з цього, постає необхідність в розробці комплексної методики оцінювання фінансової стійкості банку, яка включала б всі складові аспекти.

АТ «Ощадбанк» є системно важливим банком України. За результатами оцінювання ефективності управління фінансовою стійкістю було зроблено наступні висновки.

За аналізований період 2019-2021 рр. відбулося зменшення ресурсної бази банку на 14193,8 млн грн (5,7%). Причиною збільшення стало зменшення обсягу зобов'язань банку на 16511,8 млн грн (7,2%) за умов значно меншого зростання розміру власного капіталу на 2318,0 млн грн (11,9%). При цьому слід зазначити наявну позитивну динаміку зростання власного капіталу банку.

Проведений аналіз відповідність зміни обсягу залишків активів, власного капіталу, кредитного та інвестиційного портфелів АТ «Ощадбанк» дає можливість стверджувати, що збільшення обсягу власного капіталу відповідно до 2019 р. відбувалося на фоні нестійкого скорочення обсягу активів та одночасного збільшення кредитного портфелю (14,7%).

Регулятивний капітал є одним із найважливіших показників діяльності банку, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності

банків. Слід зазначити, що за проаналізований період розмір регулятивного капіталу банку мав нестабільну позитивну динаміку, його збільшення на кінець 2021 р. порівняно з 2019 р. становило 734,3 млн грн (3,34%). Значення економічних нормативів (капіталу) банку також відповідали встановленим вимогам.

З метою фінансування активних операцій банк в основному використовує строкові кошти фізичних та юридичних осіб. Рахунки клієнтів займають найбільшу питому вагу у загальному обсягу зобов'язань – 89,87%, при цьому слід зазначити, що у 2020 р. кошти клієнтів АТ «Ощадбанк» демонстрували зменшення порівняно з 2019 р., а у 2021 р. підвищилися до рівня 191452,8 млн грн.

Динаміка показників ефективності використання ресурсів демонструвала позитивну динаміку. За аналізований період співвідношення дохідних активів і платних зобов'язань, за наявного падіння у 2020 р., в цілому збільшилося на 0,009 і станом на кінець 2021 р склало 1,060 (при оптимальному значенні не менше 0,90). Позитивна динаміка показника співвідношення дохідних активів і сукупних зобов'язань свідчить про те, що АТ «Ощадбанк» мав суттєві досягнення реалізації політики оптимального формування ресурсів.

Щодо показників фінансової стійкості, то за рахунок збільшення власного капіталу в загальному обсязі фінансових ресурсів банку протягом аналізованого періоду призвело до збільшення коефіцієнта надійності банку за аналізований період, який зріс на 0,017 п. п. й при цьому значення показника у 2020 р. вийшло на рівень мінімального оптимального значення у 0,10 п.п. Отже, банк, за певної позитивної динаміки подолав проблему з достатністю забезпеченості власним капіталом.

Щодо фінансових результатів діяльності, то слід зазначити, що протягом аналізованого періоду діяльність банку була прибутковою. Але при цьому значна кількість показників ефективності діяльності демонстрували негативну або нестійку динаміку. Показники ділової активності також підтвердили попередні розрахунки, оскільки значна їх частина демонструвала зниження у

2021 р. порівняно з базовим 2019 р.

В цілому, слід зазначити, що в складних економічних умовах, банк прагне підтримувати відповідний рівень фінансового стану та відповідно фінансової стійкості.

Методичне забезпечення оцінювання рівня фінансової стійкості банківської установи передбачає діагностику її фінансового стану за динамікою ключових показників. Осягнення та забезпечення рівноважного фінансового стану свідчить про досягнення банком належних пропорцій щодо зваженого управління активами й пасивами, прибутковістю та надійністю з урахуванням ризиків банківської діяльності.

Для ефективного управління фінансовою стійкістю банку актуальним питанням сьогодення є розроблення відповідних методів оцінювання її рівня.

Пропонується застосувати комплексне оцінюванні рівня фінансової стійкості банку поєднавши коефіцієнтний та бальний аналіз.

Для кожного коефіцієнта визначається оптимальне значення, що буде використовуватися як критерій для бального оцінювання фінансової стійкості банку, а саме: якщо коефіцієнт відповідає оптимальному значенню, йому присвоюють «1», якщо не відповідає – «0».

У результаті, сумарний показник по всім показникам буде характеризувати рівень фінансової стійкості банку. Максимальне значення може складати 19 балів, нами виокремлено п'ять можливих станів: кризовий, нестійкий, з ознаками проблемності, задовільний, абсолютний.

Рівень фінансової стійкості АТ «Ощадбанк» протягом аналізованого періоду знаходився в межах задовільного рівня, оскільки інтегральний показник знаходився в межах 12-15. При цьому, для покращення показників фінансового стану банку, необхідно більш уваги приділяти показникам, які характеризують ділову активність, а саме: збільшувати обсяги строкових депозитів, більш активно використовувати залучені кошти у кредитний портфель, підвищувати кредитну активність. Щодо показників прибутковості, то найвищими вони були у 2020 р.

Оцінювання рівня фінансової стійкості банку є важливим елементом при формуванні його стратегії розвитку, адже дозволяє здійснити оцінювання його фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності та ефективності діяльності на основі аналізу збалансування його фінансових показників.

Оцінювання фінансової стабільності банків на підставі стрес-тестування застосовується для того, щоб з'ясувати рівень вплив шоків на різні показники банківської діяльності. Також стрес-тести є безпосереднім інструментом щодо можливості кількісно виміряти можливі зміни у балансі банку, структуру його витрат, потенційні втрати за кредитами та депозитами.

Як один із найсуттєвіших фінансових індикаторів для оцінки рівня впливу макроекономічних чинників на фінансову стабільність банків в моделях стрес-тестування широко використовується капітал банків. При цьому, виконання мінімальних вимог до достатності капіталу не є повною гарантією стійкості в стресових умовах.

Результати стрес-тестування 30 банків у 2021 р. засвідчили, що за базовим сценарієм 10 банків мають потребу в додатковому капіталі на суму 5,3 млрд грн, за кризовим – 20 банківських установ мають потребу в капіталі на суму 41,7 млрд грн.

Результати стрес-тестування для АТ «Ощадбанк» показали, що за кризовим за кризовим сценарієм банк має потребу у додатковому капіталі.

Незважаючи на великі обсяги докапіталізацій у 2014–2017 рр, державні банки все одно залишаються більш чутливішими до потенційних криз, аніж банки з приватним капіталом.

Проблеми щодо потреби в капіталі зумовлені в першу чергу наступними чинниками: високою вартістю та короткою строковістю фондування, що визначає суттєвий процентний ризик банківських установ у несприятливих умовах; значні витрати адміністративного характеру; утриманням на балансі надмірного обсягу непрофільних активів; незадовільним фінансовим станом певних великих позичальників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банківська система: навчальний посібник / Ситник Н. С., Стасишин А. В., Блащук-Девяткіна Н. З., Петик Л. О. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.
2. Банківський менеджмент: інноваційні концепції та моделі : монографія / Л. О. Примостка, О. О. Примостка, І. Я. Карчева та ін. ; за заг. та наук. ред. Л. О. Примостки. Київ : КНЕУ, 2017. 384 с.
3. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія. Київ : КНТЕУ, 2014. 759 с
4. Барановський О. І., Путінцева Т. В. Місце і роль ліквідності комерційних банків у забезпеченні їхньої фінансової безпеки. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2020. № 3. С. 4–18.
5. Біляєва В. Ю. Визначення рівня фінансової стійкості банків. *Бізнес Інформ*. Харків, 2015. № 9. С. 314–319.
6. Варцаба В. І. Оцінка фінансової стійкості банківської системи України та шляхи її зміцнення в умовах пандемії коронавірусу. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2021. Вип. 1. С. 107–113.
7. Васильчишин О. Б. Ліквідність та фінансова стійкість як основні індикатори фінансової безпеки банківської системи України. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 24, № 2. С. 7–14.
8. Вергун А. М., Стефашина Ю. С. Оцінка фінансової стійкості провідних банків України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. № 9. С. 21–32.
9. Версаль Н. І. Фінансовий менеджмент у банку : практикум. Київ: ЦП «Компринт», 2015. 144 с.
10. Вітлінський В., Пернарівський О. Фінансова стійкість як системна характеристика комерційного банку. *Банківська справа*. 2000. № 6. с. 48–51.
11. Вовченко О. С., Єгоричева С. Б. Фінансова стабільність банків в

умовах динамічного макроекономічного середовища : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2021. 233 с.

12. Вядрова Н. Г. Використання індикаторів фінансової стійкості для оцінки стану банківського сектора. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2021_4_47 (дата звернення: 25.05.2022).

13. Гаряга Л. О., Куліш Р. Р. Фінансова безпека банківської діяльності в умовах цифровізації. *Проблеми економіки*. 2019. №4. С. 163–171.

14. Геселева Н. В., Мельник Н. В., Клименко Ю. І. Фінансова стабільність та стійкість банківських установ в сучасних умовах. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Економічні науки*. Київ, 2015. № 2. С. 22–27.

15. Гладких Д. М. Ключові проблеми капіталізації банківської системи України та напрями її зростання. *Бізнес Інформ*. 2021. №5. С. 327–333.

16. Гребенюк Н. В. Концептуальні засади стратегічного управління банком в умовах трансформаційних процесів у банківській системі України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2017. № 7. С 65–69.

17. Дадашова П. Стрес-тестування банків як інструмент банківського регулювання. Національний банк України. Департамент фінансової стабільності. 19 червня 2020 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Stress-test_Dadashova_pr_2020-06-19.pdf?v=4 (дата звернення 17.08.2022).

18. Демченко О. П. Оцінка безпеки банківського сектору України. *Економіка та суспільство*. 2021. № 27. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/461/443> (дата звернення 20.09.2022).

19. Дзюблюк О. В., Михайлюк Р. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія. Тернопіль, 2009. 316 с.

20. Дюба Ю., Муріна А. Підхід Національного банку України до стрес-тестування української банківської системи. *Вісник Національного банку*

України. 2015. № 234. С. 39–52.

21. Засади стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічні принципи). URL : <https://mof.gov.ua/storage/files/20200814%20SOB%20Strategy.pdf> (дата звернення: 07.07.2022).

22. Зверук Л. А., Босва С. К. Концептуальні засади дослідження управління фінансовою стійкістю банківських установ. *Бізнес Інформ*. Харків, 2017. № 3. С. 288–293.

23. Звіт про фінансову стабільність. Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2021-H2.pdf?v=4#page=21 (дата звернення: 11.06.2022).

24. Зоріна О. І., Фадеєнко В. Ю. Аналіз стану фінансової стійкості банківської системи України як складової в забезпеченні фінансової безпеки *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 50(2). С. 24–27.

25. Івасів І., Гарбар Є. Фінансова стійкість банків в умовах високої волатильності ринків. *Вісник КНТЕУ*. Київ, 2018. № 2. С. 47–55.

26. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 04.05.2022).

27. Карчева Г. Т. Ефективність функціонування та перспективи розвитку банківської системи України. Київ: Ін-т екон. та прогнозування НАН України, 2012. 520 с.

28. Катан Л. І., Демчук Н. І., Бабенко-Левада В. Г., Журавльова Т. О. Банківська система : навч. посіб. Дніпро : Пороги, 2017. 444 с.

29. Ключко Л. А. Фінансова стійкість банків: теорія та методика оцінки : монографія. Ірпінь: Вид-во Національного університету ДПС України, 2013. 246 с

30. Коваленко В. В., Радова Н. В. Моніторинг фінансової стабільності банківської системи України. Східна Європа: економіка, бізнес та управління.

2019. Вип. 2 (19). С. 321–330.

31. Ковальова О. М. Ідентифікація кваліфікуючих факторів впливу в контексті управління фінансовою стійкістю комерційного банку. *Бізнес Інформ*. 2021. № 7. С. 212-221. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2021_7_29 (дата звернення: 04.08.2022).

32. Копилюк, О. І., Журибіда Н. Р. Комплексний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки банків України. *Регіональна економіка*. 2020. № 1. С. 92–99

33. Копилюк О. І, Музичка О. М. Аналіз банківської діяльності : навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету. 2016. 416 с.

34. Кочетков В. М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічні аспекти : монографія. Київ : КНЕУ, 2002. 238 с.

35. Крухмаль О. В. Оцінка фінансової стійкості банків: інформаційне і методичне забезпечення : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Суми, 2007. 22 с.

36. Кудряк Ю. В. Фінансові стратегії банків України в умовах конкурентного середовища: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Львів, 2015. 20 с.

37. Кузнєцова А. Я., Погореленко Н. П. Механізм забезпечення фінансової стабільності банківської системи України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2020. № 2 (33). С. 37–47.

38. Лінтур І. В., Кочік Т. В. Оцінка фінансової стійкості банківської системи на основі індикаторів та економічних нормативів НБУ. *Економіка і суспільство*. Мукачєво, 2016. Вип. 7. С. 779–785.

39. Марич М. Г., Марич А. В. Оцінка фінансової стійкості банківської системи України. Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал. 2017. №17. С. 698–703.

40. Михайлюк Р. В. Концептуальні засади механізму управління фінансовою стійкістю комерційних банків. *Світ фінансів*. Тернопіль, 2017.

Вип. 3-4 (4-5). С. 21–32.

41. Національний банк України: офіційний сайт. Національний банк відтермінував формування банками буферів капіталу URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vidterminuvav-formuvannya-bankami-buferivkapitalu> (дата звернення: 02.08.2022).

42. Національний банк України: офіційний сайт. Огляд банківського сектору. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-lyutiy-2022-roku> (дата звернення: 10.09.2022).

43. Нікольчук Ю. М., Лопатовська О. О. Організаційно-економічний механізм управління фінансовою стійкістю комерційного банку. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 1. С. 217–221.

44. Основні (стратегічні) напрями діяльності банків державного сектору на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки. URL : <https://mof.gov.ua/storage/files%BC.pdf> (дата звернення: 10.08.2022).

45. Павленко Л. Д., Шкромада Д. Ю., Соколенко К. О. Класифікаційна система факторів забезпечення фінансової стійкості банку в сучасних умовах Ефективна економіка. 2019. № 5. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_5_22 (дата звернення: 04.09.2022).

46. Пантелєєв О., Халява С. Фінансова стійкість комерційного банку: проблеми регулювання. *Банківська справа*. 1996. № 1. С. 32–35.

47. План упровадження регуляцій для банків у 2021-2024 роках. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/onovleno-plan-uprovadjennya-regulyatsiy-dlya-bankiv-u-2021-2024-rokah> (дата звернення: 23.09.2022)

48. Порядок визначення та затвердження рейтингової оцінки банку за рейтинговою системою CAMELSO : Рішення Правління Національного банку України від 01.11.2016 № 393-рш / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123651 (дата звернення: 03.06.2022).

49. Правдюк Н. Л., Мулик Т. О., Мулик Я. І. Управління фінансовою

безпекою підприємств: обліково-аналітичний аспект : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 224 с.

50. Примак Ю. Р. Аналіз ділової активності, іміджу та репутації: їх впливу на фінансову стійкість банку. Економічний форум. 2017. № 2. С. 330–337.

51. Подчесова В. Ю., Лисак К. В. Методичні підходи до прогнозування фінансового стану банків. Вісник Університету банківської справи. 2015. № 2 (23). С. 178–183.

52. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 15.09.2021).

53. Рисін В. В., Біда А. П. Фінансова стійкість банку: чинники та особливості забезпечення. Ефективна економіка. 2021. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2021_3_3 (дата звернення: 24.09.2022).

54. Сайт Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України». URL: <https://www.oschadbank.ua/ua> (дата звернення: 14.06.2022).

55. Самородов Б. В. Методологія управління фінансовим розвитком банку : монографія. Київ : УБС НБУ, 2012. 307 с.

56. Ситник Н. С., Стасишин А. В., Блащук-Девяткіна Н. З., Петик Л. О. Банківська система : навчальний посібник / за ред. Н. С. Ситник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2020/11/Blashchuk_Petyk_13_end.pdf (дата звернення: 28.03.2022).

57. Смоляк В. А., Кузенко О. Л. Теоретичні підходи до визначення фінансової стійкості банку. Управління розвитком: Збірник наукових статей Харківського національного економічного університету. 2011. №5 (102). С. 45–46.

58. Стечишин Т. Б., Малахова С. Л. Банківська справа : навчальний посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 404 с.

59. Стратегія розвитку Ощадбанку на 2018–2022 роки URL:

<https://www.oschadbank.ua/bitrix/templates/ipoteka/image/>

Oschadbank

%20Strategy%202018-2022.pdf (дата звернення: 07.08.2022).

60. Хуторна М. Е. Забезпечення фінансової стабільності кредитних установ : дис. ... д-ра екон. наук. Київ, 2020. 614 с.

61. Череп А.В. Проблеми та методи забезпечення фінансової стійкості комерційних банків : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2011. 150 с.

62. Чмутова І. М., Біляєва В. Ю. Концептуальні положення управління фінансовою стійкістю банку з використанням засобів фінансового інжинірингу. *Управління розвитком*. Харків, 2015. № 4 (182). С. 6–13.

63. Шевців Л. Ю., Сенишин Б. Б. Шляхи підвищення фінансової безпеки банків України в умовах глобалізаційних процесів. *Бізнес Інформ*. 2020. № 9. С. 254–262.

64. Шкуропадська Д. Б. Стійкість банківського сектору України в умовах COVID-19. *Молодий вчений*. 2021. № 5(1). С. 152–158.

65. Шмиголь Н. М., Касянок М. А. Управління фінансово-економічною стійкістю комерційного банку в умовах економічної конкуренції. *Інфраструктура ринку*. Одеса, 2018. Вип. 19. С. 379–385.

66. Щербатих Д. В., Шпильовий Б. В. Індикатори фінансової безпеки банківської системи України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 35(2). С. 122–129.

67. Chmutova I., Biliaieva V. Indicators of Financial Stability of the Ukrainian Banking System. *International Journal of Managerial Studies and Research*. Sheridan, 2015. Vol. 3, Issue 7. pp. 95–103.

68. Guidelines Corporate governance principles for banks : Guidelines. Basel : Bank for International Settlements, 2015. 40 p.

69. Kane E., Blenman L., Black H. Banking and Capital Markets: New International Evidence. Singapore : World Scientific Publishing Co, 2010. 444 p.

70. Zéman Z., Gacsi R., Lukács J. Management control system in banks. *Bank controlling*. Bratislava, 6/2013. pp. 14–17.

ДОДАТОК А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»

ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ І ЗБИТКИ ТА ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД
ЗА РІК, ЩО ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2020 РОКУ
(у тисячах гривень)

	Примітки	За рік, що закінчився 31 грудня 2020 року	За рік, що закінчився 31 грудня 2019 року
Процентні доходи за фінансовими активами, що оцінюються за амортизованою вартістю та за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	5	15 094 970	15 435 059
Процентні доходи за фінансовими активами, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	5	3 367 312	3 623 155
Процентні витрати	5	(10 476 278)	(13 566 574)
Чистий процентний дохід		7 986 004	5 491 640
(Формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки та збитки від модифікації за активами, за якими нараховуються проценти		(2 713 725)	186 644
<i>у тому числі (формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки за активами, за якими нараховуються проценти</i>	6	(1 559 903)	82 635
Чистий процентний дохід після (формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки та збитки від модифікації за активами, за якими нараховуються проценти		5 272 279	5 678 284
Комісійні доходи	7	8 043 812	6 438 711
Комісійні витрати	7	(3 080 856)	(2 235 702)
Чистий (збиток)/прибуток від операцій з іноземною валютою	8	(2 751 808)	3 454 825
Чистий прибуток/(збиток) від операцій з фінансовими інструментами, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	10	6 302 082	(3 649 396)
(Формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки за іншими фінансовими активами і гарантіями	6	(88 888)	82 961
Розформування/(формування) резерву під збитки від знецінення нефінансових активів	6	25 649	(41 660)
Чистий інший дохід		174 007	336 160
Чистий непроцентний дохід		8 623 998	4 385 899
Операційні доходи		13 896 277	10 064 183
Операційні витрати	9	(11 163 899)	(9 809 993)
Прибуток до оподаткування		2 732 378	254 190
Відшкодування з податку на прибуток	11	43 945	969
Чистий прибуток за рік		2 776 323	255 159

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»

ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ І ЗБИТКИ ТА ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД (ПРОДОВЖЕННЯ)
ЗА РІК, ЩО ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2021 РОКУ
(у тисячах гривень)

Примітки	За рік, що закінчився 31 грудня 2021 року	За рік, що закінчився 31 грудня 2020 року (перераховано*)
Чистий прибуток за рік	1 055 378	2 776 323
Інші сукупні доходи/(витрати) <i>Статті, які в подальшому не будуть рекласифіковані у склад прибутків та збитків</i>		
Чистий прибуток/(збиток) від переоцінки акцій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	(2 779)	168 042
Чиста зміна резерву переоцінки майна за вирахуванням ефекту відстроченого податку на прибуток	(2 038)	(201 281)
<i>Статті, які в подальшому будуть рекласифіковані у склад прибутків та збитків, після оподаткування</i>		
Чиста зміна справедливої вартості інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід за вирахуванням ефекту відстроченого податку на прибуток	(286 749)	(211 566)
Чиста сума резерву переоцінки інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, перекласифікована в прибутки і збитки	3 776	1 379
Інші сукупні доходи/(витрати) за рік	(287 790)	(243 426)
Всього сукупний дохід за рік	767 588	2 532 897

* Певні суми, показані тут, не відповідають фінансовій звітності за 2020 рік і відображають здійснені перекласифікації, див. Примітку 3.

Від імені Правління:

С.В. Наушев
Голова Правління
1 серпня 2022 року

Г.С. Костенко
Головний бухгалтер
1 серпня 2022 року

ДОДАТОК Б

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»

ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНОМ НА 31 ГРУДНЯ 2020 РОКУ
(у тисячах гривень)

	Примітки	31 грудня 2020 року	31 грудня 2019 року
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	13	26 514 696	56 802 954
Кошти в банках	14	100	44 980
Кредити, надані клієнтам	15	63 226 077	65 168 344
Інвестиції	16	130 251 541	113 616 183
Інвестиції в дочірні компанії та асоційовані компанії	18	24 800	24 800
Інвестиційна нерухомість	17	633 526	809 070
Основні засоби та нематеріальні активи	19	9 725 360	9 947 977
Передплата з податку на прибуток		275 237	270 256
Інші активи	20	2 887 547	2 416 557
Всього активів		233 538 884	249 101 121
Зобов'язання і власний капітал			
Зобов'язання:			
Кошти банків	21	5 823 982	58 040
Рахунки клієнтів	22	186 167 805	202 143 040
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	23	11 744 323	18 303 243
Інші запозичені кошти	24	4 452 649	4 430 083
Інші зобов'язання	25	1 904 852	1 782 373
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	11	233 834	369 794
Субординований борг	26	1 276 240	2 462 640
Всього зобов'язань		211 603 685	229 549 213
Власний капітал:			
Акціонерний капітал	27	49 724 980	49 724 980
Резерв переоцінки будівель		1 572 968	1 817 194
Резерв переоцінки інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		976 060	1 018 205
Непокритий збиток		(30 338 809)	(33 008 471)
Всього власного капіталу		21 935 199	19 551 908
Всього зобов'язань і власного капіталу		233 538 884	249 101 121

Від імені Правління:

С.В. Наумов
Голова Правління

21 квітня 2021 року

Г.С. Костенко
Головний бухгалтер

21 квітня 2021 року

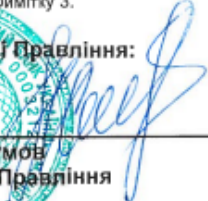
Продовження Додатку Б

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»

ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНОМ НА 31 ГРУДНЯ 2021 РОКУ
(у тисячах гривень)

	Примітки	31 грудня 2021 року	31 грудня 2020 року (перераховано*)	1 січня 2020 року (перераховано*)
Активи				
Грошові кошти та їх еквіваленти	11	19 000 631	26 514 696	56 802 954
Кредити, надані клієнтам	12	74 754 086	63 226 077	65 168 344
Інвестиції	13	128 647 349	130 251 541	113 616 183
Інвестиції в дочірні, спільні підприємства та асоційовані підприємства	15	24 800	24 800	24 800
Інвестиційна нерухомість	14	633 099	633 526	809 070
Основні засоби	16	6 947 057	7 913 336	8 553 547
Нематеріальні активи	16	2 049 481	1 812 024	1 394 430
Передплата з податку на прибуток		417 175	275 237	270 256
Інші фінансові активи	17	420 881	430 347	238 482
Інші нефінансові активи	17	2 012 753	2 457 300	2 223 055
Всього активів		234 907 312	233 538 884	249 101 121
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ТА ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ				
Зобов'язання:				
Кошти банків	18	7 608 283	5 823 982	58 040
Рахунки клієнтів	19	191 452 783	186 167 805	202 143 040
Інші запозичені кошти	20	10 726 054	16 196 972	22 733 326
Забезпечення	21	829 107	634 094	526 697
Інші фінансові зобов'язання	21	492 870	472 079	540 556
Інші нефінансові зобов'язання	21	875 405	798 679	715 120
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	9	173 960	233 834	369 794
Субординований борг	22	878 960	1 276 240	2 462 640
Всього зобов'язань		213 037 422	211 603 685	229 549 213
Власний капітал:				
Акціонерний капітал	23	49 724 980	49 724 980	49 724 980
Резерв переоцінки будівель		1 564 504	1 572 968	1 817 194
Резерв переоцінки за фінансовими активами, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		146 089	429 062	639 249
Резерв переоцінки інвестицій в інструменти капіталу, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		544 219	546 998	378 956
Непокритий збиток		(30 109 902)	(30 338 809)	(33 008 471)
Всього власного капіталу		21 869 890	21 935 199	19 551 908
Всього зобов'язань і власного капіталу		234 907 312	233 538 884	249 101 121

* Певні суми, показані тут, не відповідають фінансовій звітності за 2020 рік і відображають здійснені перекласифікації, див. Примітку 3.

Від імені Правління:

 С.В. Наумов
 Голова Правління
 1 серпня 2022 року

 Г.С. Костенко
 Головний бухгалтер
 1 серпня 2022 року

Декларація академічної доброчесності
здобувача вищої освіти ЗНУ

Я, Ткачов Артур Олександрович, студент 2 курсу, заочної форми навчання, економічного факультету, спеціальності 073 «Менеджмент», освітньої програми «управління фінансово-економічною безпекою», адреса електронної пошти: _____,

підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Управління фінансовою стійкістю АТ «Ощадбанк» в системі фінансової безпеки банку» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____

Підпис _____

Ткачов А.О.

ПІБ (студента)

Дата _____

Підпис _____

Лепьохін О.В.

ПІБ (наукового керівника)